

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

**Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація (за наявності)**

**05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
Міжнародна економіка**

Форма навчання: очна(денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**Глобальна криза зовнішньої заборгованості та механізми її
вирішення**

Здобувача Самардак Ольги Олегівни

Науковий керівник: д.е.н., професор Галенко О. М.

Завідувачка кафедри: д.е.н., професор Галенко О. М.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація (за наявності)

05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
Міжнародна економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
д.е.н., професор Я. М. Столярчук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри
міжнародного обліку і аудиту
д.е.н., професор О. М. Галенко

_____ 2024 р.

_____ 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Самардак Ольги Олегівни

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Глобальна криза зовнішньої заборгованості та шляхи її вирішення»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "07" грудня 2023 р. № 2230-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах наукових праць вітчизняних і закордонних дослідників, статистичних даних, інформації з відкритих джерел.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти кризи зовнішньої заборгованості
Розділ 2	Дослідження стану глобальної кризи зовнішньої заборгованості
Об'єкт дослідження:	стан глобальної зовнішньої заборгованості
Предмет дослідження:	теоретичні аспекти глобальної кризи зовнішньої заборгованості

**Мета кваліфікаційної
бакалаврської роботи:**

дослідження стану глобальної кризи зовнішньої заборгованості

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

Розглянути поняття зовнішньоекономічної заборгованості країни

Дослідити сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення

У розділі 2

Проаналізувати тенденції глобальної зовнішньої заборгованості

Розглянути країни з найбільшим зовнішнім боргом

Розглянути шляхи вирішення проблеми зовнішньої заборгованості

**Завдання підготував
науковий керівник**

Галенко О. М.

« ____ » _____ 2024 р.

**Завдання одержав
здобувач**

Самардак О. О.

« ____ » _____ 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 62 сторінки, 3 таблиці, 17 рисунків, список використаних джерел з 62 найменувань, додатки.

Глобальна криза зовнішньої заборгованості та шляхи її вирішення

Об'єкт дослідження – стан глобальної зовнішньої заборгованості.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти глобальної кризи зовнішньої заборгованості.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження стану глобальної кризи зовнішньої заборгованості.

Відповідно до мети встановлено наступні завдання дослідження:

- дослідити поняття зовнішньоекономічної заборгованості країни;
- визначити сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення;
- дослідити тенденції глобальної зовнішньої заборгованості;
- проаналізувати країни з найбільшим зовнішнім боргом;
- визначити шляхи вирішення проблеми зовнішньої заборгованості.

Практичне значення отриманих результатів Теоретичні та практичні положення дослідження у роботі сформовані у методичних вказівках та практичних рекомендаціях, які можуть бути використані для визначення шляхів вирішення глобальної кризи зовнішньої заборгованості.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024

Рік захисту роботи 2024

Ключові слова: глобальність; криза ; зовнішня заборгованість.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	5
1.1. Поняття зовнішньоекономічної заборгованості країни	5
1.2. Сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення.....	15
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	28
2.1. Тенденції глобальної зовнішньої заборгованості.....	28
2.2. Країни з найбільшим зовнішнім боргом	36
2.3. Шляхи вирішення проблеми зовнішньої заборгованості.....	48
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні неможливо знайти країну, яка могла б не залучала та не використовувала зовнішні запозичення. Якщо раніше це були в основному заборгованості слаборозвинених та бідних країн, то зараз ці борги, і значну їх частину, мають далеко не бідні і розвинені країни, такі як США, Великобританія, Німеччина, Франція та Японія, а також деякі країни, що розвиваються такі як Індія, Румунія, Польща, Туреччина та інші. Тому вже зараз можна сказати, що глобальна заборгованість є однією з характеристик сучасних національних економік.

Сучасні уряди часто вдаються до зовнішніх запозичень за відсутності внутрішніх ресурсів для покриття дефіциту національного бюджету, фінансування великих проектів, підтримки національних валют тощо. Немає сумніву, що внутрішнього економічного зростання можна досягти шляхом ефективного та розумного використання ресурсів, залучених з-за кордону.

Однак зростання державного зовнішнього боргу має межі. Після перевищення встановленого нормативу зовнішній борг країни може стати негативним фактором економічного життя.

Це відбувається, коли обсяг коштів в державному бюджеті, які використовуються для погашення зовнішнього боргу, стають занадто великими, власних ресурсів недостатньо для подальшого погашення боргу, а можливість рефінансування боргу на внутрішньому та зовнішньому ринках зникає. У результаті національна валюта девальвує, заробітна плата перестає зростати або навіть знижується, населення стає безробітним і поступове потрапляє за межу бідності, а уряд зіткнеться з однією з найгостріших і найскладніших проблем ХХІ століття – проблемним державним зовнішнім боргом. Питання зовнішнього боргу також дуже актуальні для України в умовах війни, коли Україна залучає значні зовнішні боргові зобов'язання з метою фінансування дефіциту бюджету та ЗСУ.

На вивченні окремих аспектів зовнішнього державного боргу акцентували увагу українські вчені: В.Л. Андрущенко, Т.П. Вахненко, А.С. Гальчиський, І.

Заверуха, О.Д. Заруба, В.В. Козюк, Н.Я. Кравчук, В. Лісовенко, В. Федосов, О. Царук, С. Юрій та інші. Питання впливу зовнішнього боргу на стан економічної безпеки країни аналізували Т.В. Вахненко, А.С. Гальчинський, О.Д. Заруба, В.В. Козюк, І.О. Луніна, К.В. Павлюк та ін. Значний вклад у статистичне вивчення зовнішньої заборгованості внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Гальчинський, А. Саркіянц, А. Іларіонова, О. Баранівський, А. Єріна, О. Царук, Т. Вахненко, Г. Менкью, Д. Елмендорф та ін. Вивченням економічних наслідків криз для країн світу займались Барановський О.І., Береславська О.І., Богдан Т., Вовк В.Я., Дмитрик Ю.В., Козюк В.В., Баранчук В.В., Лазня А. та інші.

Метою роботи є дослідження стану глобальної кризи зовнішньої заборгованості.

Відповідно до мети встановлено наступні завдання дослідження:

- дослідити поняття зовнішньоекономічної заборгованості країни;
- визначити сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення;
- дослідити тенденції глобальної зовнішньої заборгованості;
- проаналізувати країни з найбільшим зовнішнім боргом;
- визначити шляхи вирішення проблеми зовнішньої заборгованості.

Об'єктом дослідження є стан глобальної зовнішньої заборгованості.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти глобальної кризи зовнішньої заборгованості.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1. Поняття зовнішньоекономічної заборгованості країни

Зовнішнє фінансування відіграє важливу роль у планах економічного розвитку різних країн, тому дуже важливо всебічно оцінити роль, яку відіграє зовнішній борг країни в її системі отримання зовнішніх позикових ресурсів, яке місце займає питання погашення зовнішнього боргу. Світовий досвід показує, що сьогодні в світі важко знайти країну, яка б не користувалася іноземними позиковими коштами та не залучала іноземні інвестиції. Тому зовнішній державний борг є нормальним економічним явищем у рамках міжнародних валютно-кредитних відносин. Крім того, країна, яка переживає глибокі структурні економічні реформи, має мало шансів здійснити ці реформи за власні кошти без зовнішнього фінансування.

Державний борг є одним із найважливіших показників національної економіки та національної безпеки. Виходячи з аналізу структури державного боргу більшості країн світу, навіть розвинутих, можна зробити висновок, що їх зовнішній борг становить значну питому вагу.

Російська агресія, розрив економічних зв'язків, скорочення внутрішнього споживання, відсутність розвитку перспективних галузей промисловості та політична нестабільність призвели до поглиблення експлуатації сировинної бази України, втрати конкурентоспроможності вітчизняної продукції та зниження загального рівня життя населення, що призвело до фінансової нестабільності в Україні, зовнішній борг зріс до безпрецедентного рівня.

В даних умовах це питання є надзвичайно актуальним для української економіки, тому необхідним є дослідження сутності та видів зовнішньої заборгованості країни.

Підходи до визначення сутності поняття державного боргу наведено на рис.

1.1.

Вчений	•Сутність поняття «державний борг»
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко	•Загальна сума заборгованості держави внаслідок непогашення позик та не виплати за ними процентів
В. Федосова	•Сума всіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави перед внутрішніми і зовнішніми кредиторами, а також відсотків за ними
З.І. Ватаманюк, С.М. Панчишин, С.К. Ревенчук та ін.	•Загальна сума випущених, але непогашених державних позик із нарахованими відсотками, які мають бути виплачені до певної дати за певний строк
Т.П. Вахненко	•Сума фінансових зобов'язань сектору загального державного управління, які мають форму договірних стосовно внутрішніх і зовнішніх кредиторів щодо відшкодування залучених коштів та виплати відсотків (чи без такої виплати)

Рис. 1.1 – Підходи до сутності поняття «державний борг» [10-13]

З економічної точки зору державний борг – це економічні відносини між країною-позичальником та її кредиторами, які вирішують проблему перерозподілу частини вартості ВВП на встановлених умовах: за термінами погашення, платності та повернення. Розмір державного боргу є показником економічного та фінансового стану країни та ефективності функціонування її інститутів. Високий рівень державного боргу негативно вплинув на економічне зростання країни та негативно вплинув на її фінансовий стан.

Аналізуючи значення державного боргу варто відмітити, що на думку багатьох науковців, воно є доволі неоднозначним, адже існують різноманітні умови, що стають причиною здійснення цих запозичень. Позитивний момент державних запозичень полягає у тому, що якщо запозичення реалізуються на фоні ефективного розвитку економіки держави, тільки тоді такі додаткові фінансові ресурси можуть стати підсилюючим фактором для активізації виробництва та підвищення конкурентної спроможності держави на світовому

ринку, але при умові інвестиційної направленості акумульованих фінансових резервів на зовнішній та внутрішній ринки. Таке явище в умовах швидкоплинного процесу глобалізації виробництва вважається одним із визначальних елементів посилення позиції держави у міжнародному поділі праці. Також важливою умовою є наявність в країні потужних інститутів, які могли б гарантувати ефективне управління запозиченими фінансовими ресурсами [9].

В структурі державного боргу виокремлюють зовнішній та внутрішній державний борг. Підходи до сутності поняття «зовнішній державний борг» відображено на рис. 1.2.

Визначення	• Автор/джерело
«частина державного боргу, яка підлягає сплаті у валюті, іншій ніж гривня»	• Бюджетний кодекс України
«заборгованість держави за залученими з-за кордону коштами у вигляді позик і кредитів іноземних банків і міжнародних фінансових організацій, відсотків за ними, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів»	• Міністерство фінансів України
«заборгованість органів загального державного управління перед урядами іноземних країн, міжнародними фінансовими організаціями, іноземними банками, а також нерезидентами в іноземній валюті, що включає основну суму боргу та відсотки, а також інші зобов'язання держави перед кредиторами, пов'язані з отриманням позик, в тому числі витрати на виконання умов отримання позики» [6]	• Панченко В.В.
«важлива складова фінансової системи держави, одним з інструментів, через який держава може впливати на фінансову систему та управляти нею» [4]	• Зражевська Н.В.
«заборгованість держави перед іноземними кредиторами, тобто громадянами й організаціями інших країн» [7]	• Оспіщева В.І.
«борг фізичним, юридичним особам за кордоном та іноземним державам» [5]	• Круш П.В.
«заборгованість держави перед іноземними громадянами, фірмами, урядами та міжнародними фінансовими організаціями» [8]	• Фурман І.В.
«сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли у результаті запозичення держави на зовнішньому ринку» [3]	• Єремейчук Р.А.

Рис. 1.2 – Підходи до сутності поняття «зовнішній державний борг»

Під державним зовнішнім боргом розуміють кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій, що

залучаються державою на підставі міжнародних договорів України [1]. Також, до зовнішнього державного боргу відносяться облігації зовнішньої державної позики(далі - ОЗДП). Під ОЗДП слід розуміти державні боргові цінні папери, які розміщуються на міжнародних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу [2].

Якісні характеристики зовнішнього державного боргу необхідно досліджувати з різних сторін і рівнів. Формально зовнішній борг формується через диспропорції торгового та поточного платіжного балансу. Поточний дефіцит платіжного балансу свідчить про те, що сукупні витрати різних секторів економіки країни перевищують її загальні доходи або перевищують суму заощаджень. Це зумовлює об'єктивну необхідність використання іноземних кредитів і позик для фінансування розвитку національної економіки при недостатньому балансі внутрішніх заощаджень. Тоді є принаймні три основні причини виникнення зовнішнього боргу:

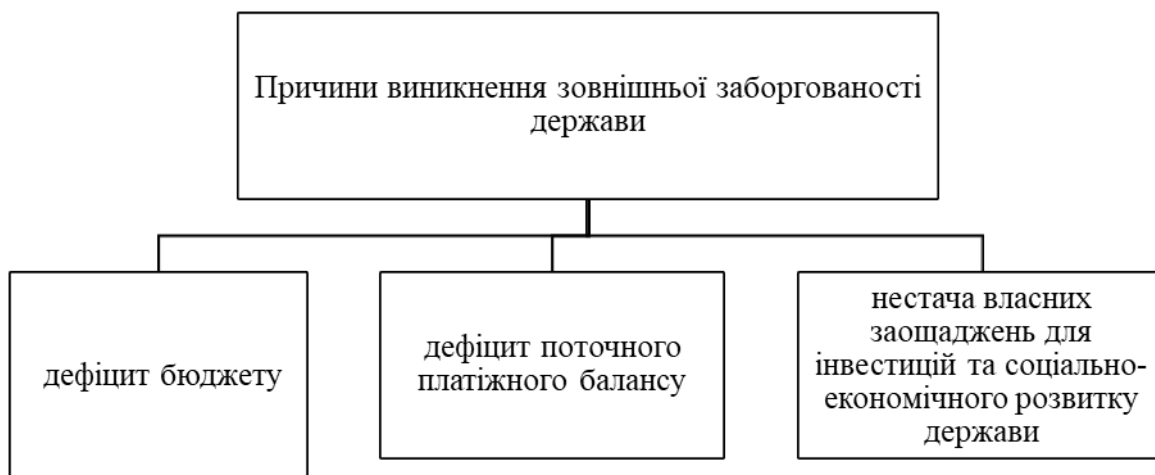

Рис. 1.3 - Причини виникнення зовнішньої заборгованості держави [13]

Серед основних джерел приросту зовнішнього боргу виділяють:

- 1) дефіцит поточного балансу, який не вдається покрити за рахунок притоку капіталу, який б не створював зовнішній борг;
- 2) позики для збільшення офіційних державних резервів;

3) «втечу» приватного капіталу за кордон.

Оцінка загроз зовнішньої заборгованості для економічної безпеки країни передбачає аналіз її структури за типами кредиторів. Як правило, у країнах, які ведуть активну зовнішньоторговельну діяльність, питома вага заборгованості за позиками, наданими постачальниками, досить висока. Однак вона не становить особливої загрози, оскільки це короткострокова заборгованість, і її проблема вирішується господарюючими суб'єктами. Виняток можуть становити лише ті кредити, за якими держава виступила гарантом.

Принципи статистичних методів дослідження зовнішньої державної заборгованості розроблені фахівцями ООН, Євростату та Міжнародного валютного фонду. Основним показником у системі показників державного боргу Національного банку України є загальний зовнішній борг на певну дату – це загальна заборгованість усіх існуючих, але умовних боргів, які в будь-якому випадку підлягають погашенню. Боржник у будь-який момент повертає борг у формі основної суми та/або відсотків, що є зобов'язанням економічних резидентів країни перед нерезидентами. Він включає всі види заборгованості резидентів України перед нерезидентами, класифіковані за секторами економіки, початковими термінами погашення та фінансовими інструментами [14]. Складові для розрахунку цього показника включають:

- прямий державний борг та гарантований державою борг, у тому числі кредити, отримані Національним банком України від Міжнародного валютного фонду та міжнародних фінансових організацій;

- зобов'язання банків за борговими цінними паперами, залученими кредитами та депозитами;

- зобов'язання реального сектору економіки України за борговими цінними паперами, залученими кредитами та кредиторською заборгованістю (торгові кредити та прострочена заборгованість за ними).

Ця різниця призводить до того, що показник «Державний борг» розраховує Міністерство фінансів України[15], а показник «Загальний зовнішній державний борг» розраховує Національний банк України.

Досить відмінними є підходи і до класифікації зовнішнього боргу. Так на рис. 1.4 подано класифікацію зовнішньої заборгованості за типами кредиторів.

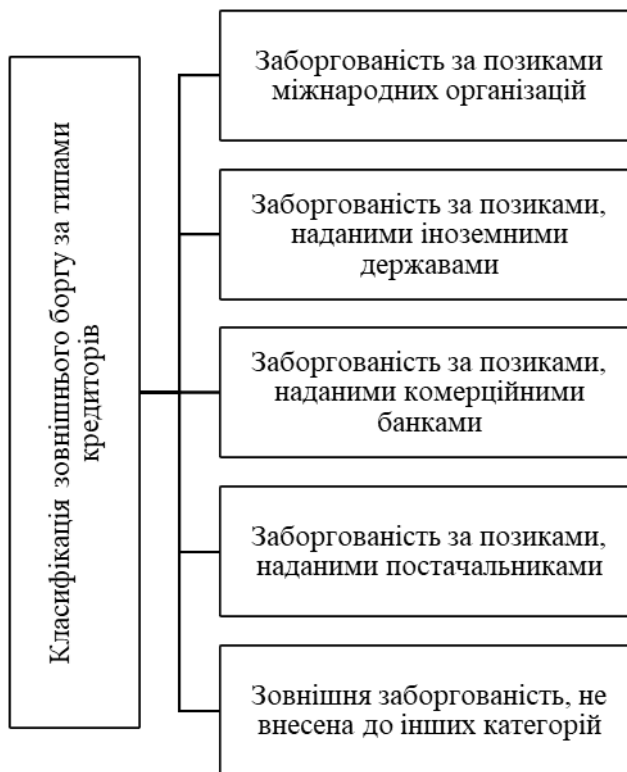

Рис. 1.4 - Класифікація зовнішнього боргу за типами кредиторів [16]

У структурі загального зовнішнього боргу Національний банк виділяє всі види боргу резидентів і нерезидентів України, які класифікуються за секторами економіки:

- державне управління;
- органи грошово-кредитного нагляду;
- банки;
- інші сектори;
- зобов'язання, що пов'язані з кредитами перед підприємствами прямого інвестування (внутрішньо-фірмовий борг) (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Складові елементи валового зовнішнього боргу [17]

Елементи	Класифікація у розрізі початкових термінів погашення	Класифікація у розрізі фінансових інструментів
----------	--	--

Борг секторів економіки:		
Державне управління	Довгостроковий	– Боргові цінні папери; – Кредити; – Інші боргові зобов'язання
Органи грошово- кредитного регулювання	Короткостроковий	– Кредити
	Довгостроковий	– Боргові цінні папери; – Кредити
Банки	Короткостроковий	– Інструменти грошового ринку; – Кредити; – Валюта і депозити
	Довгостроковий	– Боргові цінні папери; – Кредити; – Валюта і депозити
Інші сектори	Короткостроковий	– Боргові цінні папери; – Кредити; – Інші боргові зобов'язання
	Довгостроковий	– Боргові цінні папери; – Кредити; – Торгові кредити
Зобов'язання за кредитами підприємств прямого інвестування (міжфірмовий борг)	Не розподіляється ні між секторами економіки, ні за початковим терміном погашення	

Статистичні дані про загальний зовнішній борг країни узгоджуються з відповідними даними з Системою Національних Рахунків, міжнародної інвестиційної позиції країни та платіжного балансу. Цей показник можна порівняти з даними про зовнішній борг держави, оприлюдненими Міністерством фінансів України, та даними про внутрішньо-фірмовий борг, товарний кредит та прострочену заборгованість Державної служби статистики України.

Одним із способів визначення рівня державного боргу є встановлення окремих лімітів внутрішніх і зовнішніх запозичень. Тому Слав'юк Н. [18] запропонував визначити порогові рівні економічної безпеки внутрішнього та зовнішнього боргу відповідно: він вважав, що частка внутрішнього та зовнішнього боргу у ВВП не повинна перевищувати 20% та 25% відповідно [18]. У деяких випадках для аналізу боргової поведінки під час економічних спадів

рекомендується враховувати відношення боргових платежів до експорту країни, яке не повинно перевищувати 8-10%. Статтею 18 Бюджетного кодексу України визначено, що основна сума державного боргу не повинна перевищувати 60% річного реального ВВП України[1].

Окрім розглянутих нами показників, система статистичних показників зовнішнього державного боргу також включає наступні показники, що наведено на рис. 1.5:

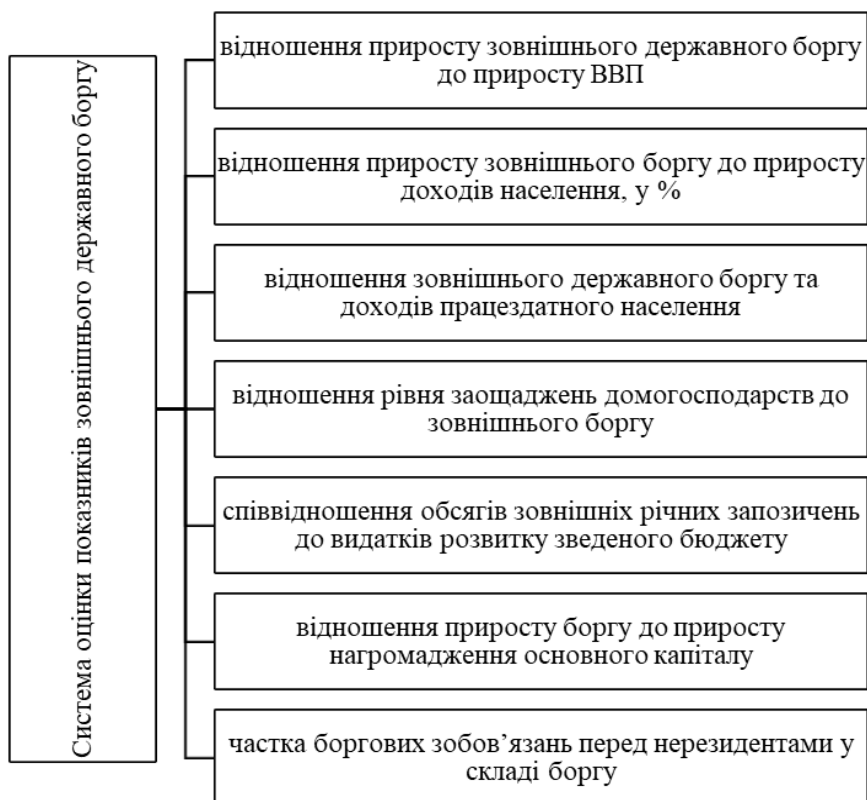

Рис. 1.5 - Система оцінки показників зовнішнього державного боргу [17]

Стимулюючий вплив на економічний розвиток має залучення зовнішніх кредитів. Слід зазначити, що повністю відмовитися від зовнішніх запозичень для країн-боржників неможливо через необхідність обслуговування та погашення раніше виниклих боргів, підтримки балансу міжнародних розрахунків, збереження та накопичення валютних резервів як джерела фінансування економічного зростання. Проте накопичення значного обсягу зовнішнього державного боргу може мати ряд негативних наслідків. Розглянемо основні наслідки накопичення зовнішнього державного боргу (рис. 1.6):

Рис. 1.6 - Наслідки накопичення зовнішнього державного боргу країни [19]

Усвідомлення наслідків державного боргу є важливою передумовою збалансованого управління державним боргом, що сприяє стабільності фінансування державного бюджету та стабільності внутрішніх фінансових ринків, оскільки необхідність погашення державного боргу суттєво впливає на макроекономіку, розвиток країни, особливості параметрів монетарної та фіскальної політики. Тому важливу роль відіграє виважена боргова політика та розробка відповідних напрямків щодо подолання проблеми зовнішньої заборгованості країни. Виділимо наступні напрямки подолання проблеми зовнішньої державної заборгованості (рис. 1.7):

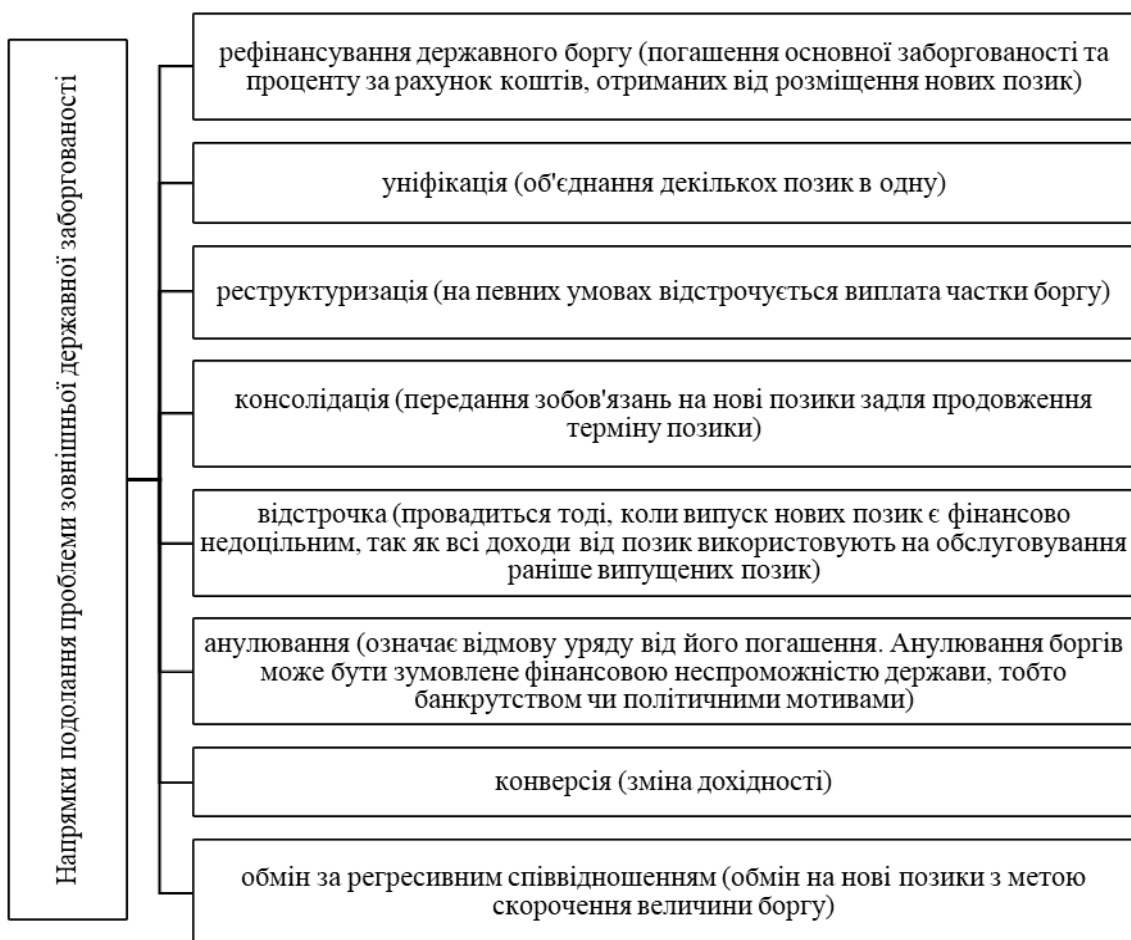

Рис.1.7 - Напрямки подолання проблеми зовнішньої державної заборгованості [19]

Отже, проаналізувавши можна зробити наступні висновки, що з економічної точки зору державний борг – це економічні відносини між країною-позичальником та її кредиторами, які вирішують проблему перерозподілу частини вартості ВВП на встановлених умовах: за термінами погашення, платності та повернення. Розмір державного боргу є показником економічного та фінансового стану країни та ефективності функціонування її інститутів. Під державним зовнішнім боргом розуміють кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій, що залучаються державою на підставі міжнародних договорів України. В наступному пункті розглянемо сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення.

1.2. Сутність глобальної кризи та основні фактори її посилення

Тенденція глобалізації посилюється, приносячи невизначені наслідки для економічних систем, які діють як механізми поширення нестабільності спочатку на локальному (національному), а потім на міжнародному (регіональному) та глобальному рівнях. Прискорений динамічний розвиток світової економічної системи та міжнародних відносин збільшив частоту, масштабність, швидкість поширення та складність подолання руйнівних наслідків економічних криз.

В умовах глобалізації економічні кризи мають широкомасштабний характер. Посилення глобалізації економіки сприяло дослідженню нових моделей кризових явищ. Моніторинг, оцінка та системне дослідження та аналіз передкризових факторів вийшли на новий рівень, що вимагає постійної розробки ефективних превентивних заходів для мінімізації негативних загроз і наслідків економічної кризи та запобігання або обмеження її впливу на світ і глобальну економіку загалом.

Як зазначають Стокхаммер Е. і Бентссон Е., фінанси є найважливішою силою в сучасних економіках і суспільствах [20, с. 304].

Дослідник Є. В. Вавілов вважає, що «на сучасному етапі суспільного розвитку навіть незначна фінансова нестабільність може призвести до різкого підвищення ризику виникнення криз на фінансових ринках [21, с. 192].

Автори В. В. Козюк і В. В. Баранчук стверджують, що «щоб запобігти виникненню фінансової кризи, необхідно збільшити міжнародні резерви до рівня, що перевищує імпорт і достатній для покриття імпорту; збільшити ВВП країни або скоротити її зовнішній борг; вирішити проблему міжнар. дисбаланси платіжного балансу, що зараз характерно для більшості загальних проблем, з якими стикається країна» [22, с. 50].

М. В. Савченко та О. В. Шкуренко зазначали, що «в умовах нинішнього перехідного періоду державі необхідно мобілізувати всі зусилля для створення умов для виходу України з економічної кризи та формування ефективного

інструментарію, який сприятиме зменшенню негативних наслідків кризового стану» [23, с. 39].

Автори О. Графська, Ю. Головчук та Н. Гарасимчук стверджують, що регіональні інструменти управління соціально-економічним розвитком можуть багато чого запропонувати в постеконімічну епоху, зважаючи на сучасний характер загроз для функціонування національних економік та економічного відновлення після війни[24].

Говорячи про українську кризу, спричинену російською агресією, американський економіст Айхенгрін Б. вважає, що, незважаючи на руйнівні наслідки російської агресії, українська економіка загалом витримала випробування та перебуває у відносно хорошому стані [25].

«Подолання наслідків системної кризи національної економіки, проведення політики «відбудови», спрямованої на стабілізацію макроекономіки, збереження та референтну конкурентоспроможність наших підприємств на внутрішньому та світовому ринках, орієнтація на модернізацію та подальший розвиток економіки України» – вважають Круш П. В. та Круш Н. П. [26, с. 63].

Глобальні проблеми людства стали проблемами, які виникли разом із глобальною фінансово-економічною кризою та кризою світового управління, пов'язаними з неспроможністю міжнародних організацій та інституцій розв'язати явище глобальних криз, що виникають через війни та кризові проблеми. Дипломатичні кризи та кризи миру, що завершуються світовою економічною рівновагою, разом складають основні причини виникнення та посилення глобальних системних криз.

У сучасних умовах до глобальних проблем відносяться (рис. 1.8):

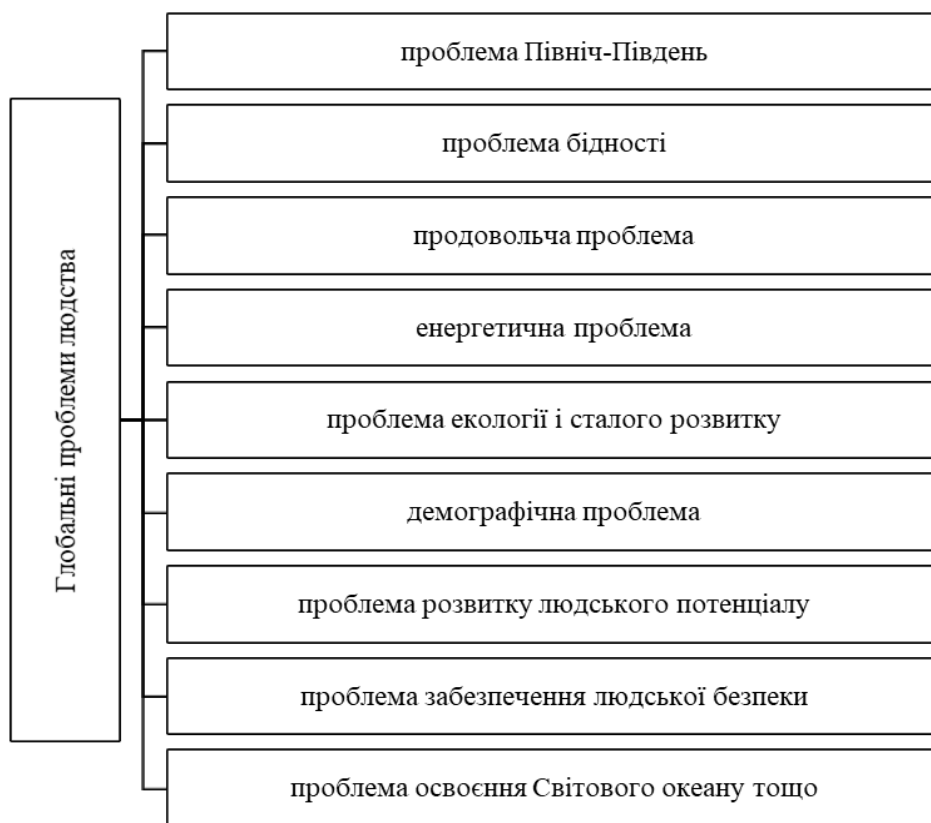

Рис. 1.8 - Глобальні проблеми людства [29;32;35]

Поняття «глобальні проблеми сучасності» отримало широке розповсюдження наприкінці 60-х початку 70-х рр. ХХ ст., і зайняло передове місце у науковому і політичному дискурсі.

Етимологічний термін «глобальний» походить від лат. «globus» – земна куля. Звідси й проблеми, які торкаються інтересів і людства в цілому, та кожної окремої людини у різноманітних точках планети, ті, які носять загальнолюдський характер, прийнято називати глобальними. Вони суттєво впливають на розвиток окремих країн і регіонів, виявляючись потужним об’єктивним фактором світового економічного і соціального розвитку. Їх рішення припускає об’єднання зусиль абсолютної більшості держав і організацій на міжнародному рівні, в той час як їх невирішеність загрожує катастрофічними наслідками для майбутнього всього людства. Усі глобальні проблеми найтіснішим способом переплетені між собою. Наприклад, гострота продовольчої проблеми поглиблюється випереджаючим зростанням народонаселення порівняно із зростанням сільськогосподарського виробництва в багатьох країнах, що розвиваються. Для вирішення продовольчої

проблеми необхідно використовувати ресурсний потенціал промислово розвинених країн або міжнародних організацій, які розробляють та здійснюють спеціальні програми допомоги.

Основною ознакою глобальної економічної кризи є її невід'ємність від глобалізації, виходячи з природи останньої. Негативний вплив глобалізації на процеси зародження й розвитку глобальної економічної кризи має два взаємопов'язаних, але різних аспекти: посилення несталості економіки та поглиблення нерівномірності розвитку. Негативні наслідки першої групи відображають абсолютний вимір світового розвитку, характеризують глобальну економіку в цілому, нестабільність якої певною мірою викликана причинами об'єктивного характеру. Негативні наслідки другої групи відображають відносний вимір світового розвитку, характеризують структуру глобальної економіки, нерівномірність якої викликана насамперед причинами суб'єктивного характеру. Між двома групами негативних наслідків глобалізації існують певні взаємозалежність та взаємозв'язок[27].

На сучасному етапі наукових досліджень у галузі економіки існує велика кількість досліджень, які пояснюють природу та причини світової економічної кризи переважно як негативні соціально-економічні явища. У зв'язку з багатофакторністю світової кризи та її суттєвим взаємозв'язком з іншими видами криз економісти різних шкіл і напрямків мають різні погляди на пояснення та розуміння феномену кризи.

Спільним є те, що криза спочатку може початися з грошово-фінансової системи (фондовий, валютний, борговий, кредитно-грошовий обіг, бюджетний рівень) на локальному рівні або інших підсистемах національної економіки, а потім поширитися на міжнародний рівень, і перетворитися на світову економічну кризу.

За методиками різних науковців, які досліджують це явище, основні фактори та причини економічної кризи систематизовано та наведено на рис. 1.

Відповідно до підходів різних науковців, які вивчають це явище, основні групи факторів та причин економічних криз систематизовано та представлено на рис. 1.9.

Назва фактору	•Характеристика
ендогенні фактори	
відтворювальні і структурні	• зміна фаз відтворювальних циклів і зумовлені цим зрушення в структурі економіки, хвороблива зміна передових галузей і напрямків
інституційні та організаційно-економічні	• необхідність змін у формах власності, ринкових інститутах, формах організації виробництва і управління
державно-економічні та кон'юнктурні	• потреба зміни форм і методів державного регулювання економіки з урахуванням стійких змін в кон'юктурі
зовнішньоекономічні	• резонансний вплив світових криз, кризових потрясінь у суміжних інтегрованих економіках, радикальні зміни в структурі зовнішньої торгівлі, надмірний зовнішній борг
екзогенні фактори	
технологічні	• вичерпання потенціалу техніки, технологічних укладів, технологічних засобів виробництва
демографічні та природно-екологічні	• перенаселення або депопуляція, вичерпання доступних запасів природних ресурсів, надмірне забруднення навколишнього середовища, значне збільшення демографічного навантаження на природне середовище
соціокультурні та психологічні	• викликані кризами в науці, освіті, культурі, етиці, ідеології, психологічними очікуваннями кризових потрясінь
державно-правові та військові	• зумовлені кризою державної влади і політичної системи, внутрішніми соціальними конфліктами і війнами

Рис. 1.9 - Фактори виникнення глобальних економічних кризових явищ [27-33]

Світова економічна криза спричинена багатьма факторами, а її причини та симптоми важко передбачити. Серед факторів, що призводять до виникнення та розвитку світової економічної кризи, сучасні дослідники, крім економічних, психологічних, природно-кліматичних та науково-технічних факторів, виділяють технологічні та геополітичні фактори.

Таблиця 1.2

Основні групи факторів та причин виникнення глобальних криз [28-35]

Фактори, що викликають кризові явища	Основні причини виникнення	Представники
Економічні	Населення споживає менше, що призводить до перевиробництва. Існує дисбаланс між виробництвом і споживанням.	Д. Рікардо, Дж.Гобсон, Фостер, Кетчінгс, С. Сімонді, Т. Мальтус, К. Маркс, Ф. Енгельс.
	Циклічність економічного розвитку. Існують відмінності в потоках заощаджень та інвестицій у секторах капітальних товарів. Надмірне інвестування.	Хайєк, Беджгот, С. Фішер, Дж. Кейнс, Ф. Мізес.
Психологічні	Наслідки песимізму призвели до стагнації капіталовкладень.	І. Шумпетер, Дж. Кейнс, Дж. Стюарт Мілль, Пігу, Беджгот, Л. Твід, В.Кушлін.
Природно-кліматичні	Природні умови спричиняють неврожаї. Екстремальні погодні умови та стихійні лиха.	Девонс, Мур.
Науково-технічний прогрес	Використання у виробництві технічних нововведень.	І. Шумпетер, Хансен.
Техногенні	Втрата біорізноманіття. Пандемія COVID-2019.	Сучасні погляди.
Геополітичні	Ведення «торгівельних війн» та військових дій за межами кризової країни з метою подолання кризи національної економіки. Війна в Україні.	

Також існує ряд специфічних факторів, що впливають на світові кризові явища. Так, наприклад, Світова фінансова криза 2008 року, також відома як Велика рецесія, була викликана сукупністю факторів. Деякі з основних причин кризи включають:

1. М'яка грошово-кредитна політика: низькі відсоткові ставки та значне збільшення грошової маси в роки, що передували кризі, полегшили приватним особам та установам запозичення та великі інвестиції у нерухомість та інші активи.

2. Відсутність регулювання: відсутній нагляд та регулювання фінансової галузі, особливо у сфері іпотечного кредитування та сек'юритизації. Це дозволяло

безконтрольно застосовувати ризиковані практики, такі як кредитування позичальників з поганою кредитною історією та продаж ризикованих іпотечних кредитів як цінних паперів. Це добрий приклад використання неспроможності регулювання.

3. Субстандартні іпотечні кредити: широке використання субстандартних іпотечних кредитів, які є житловими кредитами, що видаються позичальникам з поганою кредитною історією, зробило значний внесок у кризу. Ці іпотечні кредити мали більш високу ймовірність дефолту і часто презентувалися та продавалися інвесторам як цінні папери.

4. «Бульбашка» на ринку житла: швидке зростання цін на житло в роки, що передували кризі, особливо в Сполучених Штатах та деяких частинах Європи, створило «бульбашки» на ринку житла. Коли «бульбашка» лопнула, багато домовласників опинилися з іпотечними кредитами, які коштували більше, ніж їхні будинки, що призвело до хвилі позбавлення права викупу закладеного майна та зниження цін на житло.

5. Дія важеля: багато фінансових установ мали високий рівень левериджу, що означало, що вони займали велику суму грошей для інвестування в активи. Коли вартість цих активів знизилася, вони були не в змозі виконати свої фінансові зобов'язання і опинилися на межі банкрутства.

6. Комплексні фінансові продукти: використання складних фінансових продуктів, таких як забезпечені боргові зобов'язання (CDO) та кредитно-дефолтні свопи (CDS), утруднило інвесторам та регулюючим органам розуміння та управління ризиками у фінансовій системі.

7. Глобальні взаємозв'язки: фінансова криза швидко поширилася по всьому світу через взаємозв'язок світової фінансової системи, оскільки інститути мали великі ризики на ринку житла США, і криза справила ефект доміно на інші країни.

Період	•Передумови та наслідки кризи
1929–1933 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Обвал фондового ринку США на Нью-Йоркській фондовій біржі •Зменшення національного прибутку, зменшення промислового виробництва, знизилась ціна на с/г продукцію, деякі банки і підприємства зазнали банкрутства, зріс рівень безробіття
1957–1958 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Перевиробництво товарів у текстильній та сталевій промисловості •Зменшився прибуток підприємств, зменшилось виробництво сталі та чавуну, зріс рівень безробіття, знизилась ціна на сировину
1973–1975 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Військовий конфлікт на Близькому Сході; усі арабські країни-члени ОПЕК, Єгипет та Сирія заявили, що не будуть постачати нафту Великій Британії, Канаді, Нідерландам, США та Японії •Зменшився видобуток нафти, зросли світові ціни на нафту
1980-1982 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Перевиробництво та проблема збуту товарів •Перевиробництво товарів, зменшення кількості робочих місць у вугільній промисловості
1987 р.	<ul style="list-style-type: none"> •Індекс Доу-Джонса знизився до 23 % на Нью-Йоркській фондовій біржі •Брокери та трейдери втратили роботу
1997–1998 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Девальвація національної валюти Тайланду на 50 %; світові ціни на енергоресурси знизилась на 35 % •Девальвація національної валюти
2008–2009 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •Обвал американського іпотечного ринку; крах найбільших американських інвестиційних банків; обвальне падіння індексів фондового ринку США •Зріс рівень безробіття, зменшення кількості робочих місць, зменшення доходів домогосподарств
2020–2022 рр.	<ul style="list-style-type: none"> •глобальна пандемія спричинена вірусом SARS-CoV-2 •Зменшення доходів громадян, падіння світових фондових ринків, зростання рівня безробіття, скорочення обсягів діяльності малого та середнього бізнесу, зменшення кількості туристичних поїздок
2022 р. по теп. час	<ul style="list-style-type: none"> •Війна росії проти України •Зростання ціни на сировинні товари, застій у трьох найпотужніших економіках світу – США, ЄС та Китаї, міграція населення, зниження рівня національної безпеки

Рис. 1.10 - Світові фінансово-економічні кризи [36]

Наразі епідемія коронавірусу та війна вносять серйозні зміни в роботу багатьох компаній по всьому світу, які спочатку були змушені дотримуватися правил карантину, а тепер переїхали в інші регіони (стосовно України) або втратили бізнес. Крім того, ці обмеження були введені в той час, коли попит різко впав і багато підприємств закрилися через стрімке поглиблення фінансової та економічної кризи, викликані коронавірусом і повномасштабною війною. З іншого боку, криза посилювалася обмежувальними заходами, через що багато людей

втратили доходи через повну або часткову втрату роботи, що призвело до збитків для бізнесу. Ізоляція та війна також змусили багато компаній звільнити працівників, скоротити робочий час їх (часто без оплати) і знизити зарплату. Це, у свою чергу, ще більше зменшує попит і б'є по економіці, і так по колу. Криза ставить питання про баланс між людською та економічною безпекою.

Глобальна «нова нормальність» – це повернення до основних, продовольчої, енергетичної, безпекової, проблем, які, як вважалося, мав вирішити глобалізований світ. Ці ризики посилюються тягарем глобальної пандемії в галузі охорони здоров'я та економіки; війна в Європі та санкції, що впливають на глобально інтегровану економіку; та ескалація перегонів технологічних озброєнь, підкріплена промисловою конкуренцією та посиленням державного втручання.

Довгострокові структурні зміни в геополітичній динаміці – з розосередженням влади між країнами з різними політичними та економічними системами – збігаються з економічним ландшафтом, що швидко змінюється, анонсує про настання епохи низьких темпів зростання, низьких інвестицій та співробітництва, а також потенційного спаду людського розвитку після десятиліть прогресу.

В результаті отримуємо глобальний ландшафт ризиків, який здається водночас і абсолютно новим, і таким, що вже був. В наявності повернення «старих» ризиків, які історично зрозумілі, але з якими стикаються лише небагато нинішніх поколінь бізнес-лідерів та осіб, які визначають державну політику. Крім того, у глобальному ландшафті ризиків відбуваються нові події. До них відносяться поширений, історично високий рівень заборгованості державного, а деяких випадках і приватного сектора; дедалі швидші темпи технологічного розвитку та його безпрецедентне переплетення з критично важливим функціонуванням суспільств; а також зростаючий тиск, пов'язаний з наслідками зміни клімату, та амбіціями, зумовленими дедалі більш короткими часовими рамками перехідного періоду.

У випуску Доповіді про глобальні ризики в 2022 році міститься попередження про те, що інфляція, борг та зростання відсоткових ставок є новими

глобальними ризиками. Сьогодні уряди та центральні банки на чолі з розвиненими ринками, зокрема Сполученими Штатами Америки, Євросоюзом та Сполученим Королівством Великобританії, балансують між управлінням інфляцією, не викликаючи глибокої чи тривалої рецесії, та захистом громадян від кризи вартості життя, одночасно обслуговуючи історично високе боргове навантаження. Респонденти з державного сектору, які взяли участь у дослідженні GRPS, включили до топ-10 ризиків на найближчі два роки боргові кризи, нездатність стабілізувати цінові траєкторії та «затяжний економічний спад».

Управління інфляцією є проблемою у всьому світі. Швидка та/або стійка інфляція також була виділена як п'ять основних ризиків протягом наступних двох років у 89 країнах, охоплених дослідженням EOS, що значно більше, ніж за даними в 2021 році. Вона була визнана головною загрозою в ряді країн G20, включаючи Бразилію, Південну Корею і Мексику, хоча інфляційний тиск торкнувся як розвинених, так і економічних напрямів. Рівень інфляції перевищив 80% в Аргентині та Туреччині, тоді як у Зімбабве, Боліваріанській Республіці Венесуела, Лівані, Сирійській Арабській Республіці та Судані інфляція виражалася тризначними числами. Інфляція у Сполучених Штатах Америки перевищила 9% у червні 2022 року і досягла рекордних максимумів у Сполученому Королівстві Великобританії та Євросоюзі у жовтні минулого року, склавши 11,1% та 10,7% відповідно, що призвело до підвищення відсоткових ставок та завдало більше болю тим економікам, що розвиваються[37].

Згідно з останніми даними МВФ, глобальна інфляція знизилася з майже 9% у 2022 році до 6,5% в 2023 році і становитиме 4,1% у 2024 році за більш різкої дезінфляції у країнах з розвиненою економікою [38]. Проте ризики погіршення показника зберігаються. Складність інфляційної динаміки створює складне політичне середовище як для державного сектору, так і для центральних банків, враховуючи поєднання факторів, що впливають на попит і пропозицію, включаючи затяжну війну в Україні та пов'язану з нею кризу поставок енергоносіїв, можливість ескалації санкцій та вузькі місця, що зберігаються. за затяжною пандемією або нових джерел контролю з боку пропозиції.

Враховуючи нинішній низький рівень безробіття в країнах з розвинутою економікою, ціновий тиск, що зберігається, ймовірно, призведе до підвищення відсоткових ставок, щоб уникнути послаблення інфляції. Центральні банки прискорили пост-пандемічну нормалізацію грошово-кредитної політики. Майже 90% (33 з 38) центральних банків, контрольованих Банком міжнародних розрахунків, підвищили відсоткові ставки в 2022 році, що стало різким відходом від м'яких фінансових умов, характерних для попереднього десятиліття[39]. При швидкому зростанні ставок високий ризик непередбачених наслідків та помилок, а можливе перевищення може призвести до більш глибокого та тривалого економічного спаду та потенційної глобальної рецесії.

Навіть якщо економічні наслідки залишаться відносно стриманими, прогнозується, що глобальне зростання сповільнилося до 2,7% у 2023 році, при цьому близько третини світової економіки зіткнеться з технічною рецесією – третім найслабшим профілем зростання за більш ніж 20 років.

В країнах з розвиненими ринками, при цьому прогнозоване зростання знизиться до 1,1% у 2024 році, тоді як найбільші економіки – ЄС, Китай та Сполучені Штати Америки – як і раніше, стикаються з проблемами зростання. Однак для країн, що розвиваються, існує ризик подальшої економічної кризи і більш жорстких заходів стабілізації економіки. Стійко висока інфляція і безладне стримування підвищать ймовірність стагнації економічного зростання, шоків ліквідності та боргової кризи в глобальному масштабі. Імпортери енергоносіїв, зокрема, понесуть на собі основний тягар вищих цін на енергоносії, викликаних зміцненням долара США.

Глобалізація потоків капіталу в останні десятиліття збільшила схильність країн з ринком, що розвивається, і країн, що розвиваються, до зростання процентних ставок, особливо країн з високою часткою боргу, номінованого в доларах США, таких як Аргентина, Колумбія та Індонезія[40].

Раннє посилення грошово-кредитної політики на багатьох ринках, включаючи Бразилію, Мексику, Чилі, Перу та Колумбію, звело до мінімуму початкові ризики. Але в той час як деякі країни вдаються до валютних

інтервенцій, щоб обмежити знецінення валюти та навантаження на обслуговування боргу, підвищена волатильність продовжує стимулювати попит на американські активи. Це призвело до рекордного відтоку капіталу з ринків із слабкішими макроекономічними показниками, при цьому інвестори вже вивели 70 млрд. дол. із фондів облігацій ринків, що розвиваються, до жовтня 2022 року.

Програми зростання, у тому числі критичний поворот до «зеленішої» економіки, ґрунтувалися на наявності дешевого боргу. Ступінь, в якій країни зможуть продовжувати фінансувати розвиток, залежатиме від внутрішньополітичної та боргової динаміки. Нещодавня криза в Шрі-Ланці є цілком реальним прикладом стрімко зростаючих ризиків для безпеки і здоров'я людини, які можуть виникнути внаслідок економічної кризи, коли дефолт за боргами та нестача іноземної валюти обмежують імпорт; порушення доступу до продовольства, палива, охорони здоров'я та електрики. Все це призвело до бурхливих протестів та відставки президента[41].

Масштаби дефолтів за суверенними боргами в країнах з ринком, що формується, можуть значно зрости протягом наступних двох років, як з точки зору відсоткового співвідношення до загального світового боргу, так і з точки зору числа держав, що перебувають у стані дефолту. Незважаючи на те, що за нинішньої траєкторії малоімовірно досягнення глобального дестабілізуючого рівня, частка країн, які перебувають у стані боргової кризи або схильні до високого ризику її виникнення, вже подвоїлася, порівняно з рівнем 2015 року[42]. Це посилить глобальний вплив країн-кредиторів і підвищить крихкість держав, оскільки можливості щодо подолання одночасних криз в галузі продовольства та енергетики будуть обмежені, внаслідок чого будуть посилюватися негативні явища, такі як криза бідності, продовольства, а також енергетичні кризи.

Отже, проаналізувавши можемо сказати що, основною ознакою глобальної економічної кризи є її невід'ємність від глобалізації, виходячи з природи останньої. Негативний вплив глобалізації на процеси зародження й розвитку глобальної економічної кризи має два взаємопов'язаних, але різних аспекти: посилення несталості економіки та поглиблення нерівномірності розвитку.

Негативні наслідки першої групи характеризують глобальну економіку в цілому, а негативні наслідки другої характеризують саме структуру глобальної економіки. Фактори, що призводять до виникнення та розвитку світової економічної кризи: економічні, психологічні, природно-кліматичні та науково-технічні, технологічні та геополітичні.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

2.1. Тенденції глобальної зовнішньої заборгованості

У 2021 році світовий борг досяг рекордних 303 трлн. дол. США, що є подальшим стрибком у порівнянні з рекордним глобальним боргом у 2020 році у розмірі 226 трлн. дол. США, про що повідомив Міжнародний валютний фонд (МВФ) у своїй базі даних про глобальний борг. За даними МВФ, це був найбільший річний сплеск боргу з часів Другої світової війни. Тепер зовнішній борг не лише досягнув нового рекорду, а й підштовхнув співвідношення світового боргу до ВВП, яке раніше знижувалося, до 336% другий квартал поспіль. У міру того, як вищі ставки і вищий рівень боргу підштовхують державні відсоткові витрати зростати, ризик зовнішнього боргу збільшуватиметься.

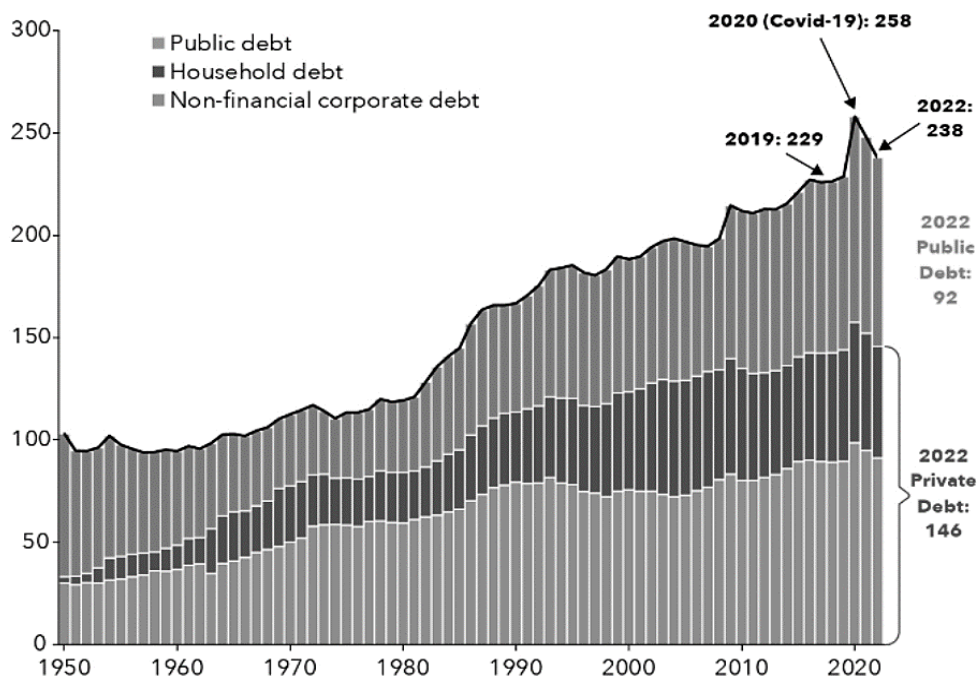

Рис. 2.1 – Динаміка світового зовнішнього боргу в 1950-2022 рр., трлн. дол. США [57]

Раптове зростання інфляції підштовхнуло світовий борг до нових максимумів. У другому кварталі 2023 року світовий борг становив 307 трлн. дол. США, переважно за рахунок розвинених країн, таких як США, Японія, Великобританія та Франція. Зростання цін означає, що інфляція зростає, тож центральні банки підвищують відсоткові ставки, щоб спробувати стримати це. Зростання відсоткових ставок, своєю чергою, означає вищі виплати за кредитами.

Понад 80% нарощування боргу у 2023 році припало на розвинені країни, при цьому найбільше зростання зареєстроване у США, Японії, Великій Британії та Франції. Серед ринків, що розвиваються, найбільше зростання припало на Китай, Індію і Бразилію.

Китай відіграв центральну роль у збільшенні світового боргу в останні десятиліття, оскільки запозичення випереджали економічне зростання. Борг як частка ВВП зріс приблизно до того ж рівня, що й у США, тоді як у доларовому вираженні загальний борг Китаю (47,5 трлн. дол.), як і раніше, помітно нижчий, ніж у Сполучених Штатах. Що стосується нефінансового корпоративного боргу, то в Китаї цей показник становить 28%^[57].

Заборгованість у країнах із низьким рівнем доходу також значно зросла останнім часом два десятиліття, хоч і з нижчих початкових рівнів. Незважаючи на те, що рівень їхньої заборгованості зокрема, заборгованість приватного сектору залишається в середньому відносно низькою в порівнянні з розвиненими економіками, що розвиваються, темпи їх зростання з моменту глобальної фінансової кризи, що створила проблеми. Більше половини країн, що розвиваються, з низьким рівнем доходу знаходяться на рівні або на високому рівні ризик боргової кризи, і близько однієї п'ятої країн з ринком, що формується, а суверенні облігації торгуються на проблемних рівнях.

У 2022-2023 рр. на тлі найбільшого за чотири десятиліття зростання світових процентних ставок країни, що розвиваються, витратили рекордні 443,5 млрд дол. США на обслуговування свого зовнішнього державного боргу і гарантованого державою боргу. Зростання витрат відволікало мізерні ресурси від

критично важливих потреб, таких як охорона здоров'я, освіта та навколишнє середовище.

Платежі з обслуговування боргу, включаючи основну суму боргу та відсотки, збільшилися на 5 % порівняно з попереднім роком у всіх країнах, що розвиваються. У 2022 році 75 країн, які мають право на отримання кредитів від Міжнародної асоціації розвитку (МАР) Світового банку, яка надає підтримку найбіднішим країнам, заплатили рекордні 88,9 млрд. дол. США на обслуговування боргу. За останнє десятиліття відсоткові платежі цих країн зросли вчетверо, досягнувши історичного максимуму 23,6 млрд. дол. у 2022 році. Очікується, що у 2024 році загальні витрати на обслуговування боргу для 24 найбідніших країн зростуть на 39 %.

Відсоткові ставки, що зростають, посилили боргову вразливість у всіх країнах, що розвиваються. Тільки за останні три роки в 10 країнах, що розвиваються, сталося 18 суверенних дефолтів, що більше, ніж за всі попередні два десятиліття. Сьогодні близько 60 відсотків країн з низьким рівнем доходу схильні до високого ризику боргової кризи або вже знаходяться в ньому.

Відсоткові платежі витрачають дедалі більшу частку експорту країн із низьким рівнем доходу. Більше того, більше третини їхнього зовнішнього боргу пов'язано зі змінними відсотковими ставками, які можуть раптово зрости. Багато з цих країн стикаються з додатковим тягарем: накопиченою основною сумою, відсотками та зборами, які вони понесли за привілей припинення обслуговування боргу в рамках Ініціативи G-20 з припинення обслуговування боргу (DSSI). Створена у травні 2020 року, DSSI допомогла країнам зосередити свої ресурси на боротьбі з пандемією та захисту життя та засобів до існування мільйонів найбільш уразливих людей. Сорок вісім із 73 країн, які мають право на участь у програмі, взяли участь в ініціативі до закінчення терміну її дії наприкінці грудня 2021 року. За останніми оцінками, з травня 2020 року до грудня 2021 року ініціатива призупинила виплати з обслуговування боргу країн-учасниць перед кредиторами на суму 12,9 млрд. дол. США. G20 також закликала приватних кредиторів взяти участь в ініціативі на порівнянних умовах.

Переваги DSSI для країн із низьким рівнем доходу в 2021-2023 році [56;57]

Країна	Ризик кризи зовнішньої заборгованості	Остання версія DSA (дата оцінки)	Розрахункове обслуговування відстроченого боргу		Потенційна економія за DSSI	
			% від ВВП	Млн. дол. США	% від ВВП	Млн. дол. США
Бурунді	Помірний	03/23	0.1	10.8	0.0	0.0
Кабо-Верде	Високий	07/22	0.0	0.5	0.0	0.0
Камерун	Помірний	06/22	0.7	14.0	0.0	0.0
Центральноафриканська Республіка	Високий	03/23	0.5	210.3	0.0	0.0
Чад	Високий	01/21	0.0	0.0	0.0	0.0
Коморські острови	Високий	12/22	0.0	1.1	0.0	0.0
Конго	Високий	09/21	0.3	3.1	0.0	0.0
Конго, Респ.	Помірний	06/22	0.0	25.5	0.0	0.0
Джібуті	Помірний	06/22	0.2	131.6	0.0	0.0
Домініка	Високий	05/20	0.0	0.6	0.0	0.0
Ефіопія	Високий	02/22	0.2	1.4	0.0	0.0
Гамбія,	Високий	04/20	0.1	110.6	0.0	0.0
Гренада	Високий	12/22	0.5	9.7	0.0	0.0
Гвінея-Бісау	Помірний	12/22	0.3	38.9	0.0	0.0
Кенія	Високий	01/23	0.0	0.0	0.0	0.0
Киргизька Республіка	Високий	12/22	0.0	0.0	0.0	0.0
Лесото	Помірний	01/23	0.0	0.0	0.0	0.0
Ліберія	Помірний	06/22	0.1	2.8	0.0	0.0
Мадагаскар	Помірний	08/22	0.0	0.0	0.0	0.0
Малаві	Помірний	03/23	0.0	1.9	0.0	0.0
Малі	Високий	04/20	0.2	12.4	0.0	0.0
Мавританія	Помірний	02/21	0.1	12.6	0.0	0.0
Мозамбік	Помірний	01/23	1.5	121.3	0.0	0.0
Непал	Низький	01/21	0.2	162.2	0.0	0.0
Нігер	Низький	01/22	0.0	12.6	0.0	0.0
Пакистан	Помірний	12/22	0.1	14.2	0.0	0.0
Самоа	Високий	03/23	0.0	6.7	0.0	0.0
Сан-Томе та Прінсіпі	Високий	03/23	1.0	8.7	0.0	0.0
Сьєрра-Леоне	Помірний	06/22	0.2	45.6	0.0	0.0
Сент-Вінсент та Гренадини	Високий	06/22	0.1	4.1	0.0	0.0
Таджикистан	Високий	11/22	0.0	0.0	0.0	0.0
Танзанія	Високий	02/23	0.5	42.8	0.0	0.0
Того	Помірний	07/22	0.0	15.4	0.0	0.0
Тонга	Помірний	04/20	0.3	22.0	0.0	0.0
Уганда	Високий	07/22	0.6	3.0	0.0	0.0

Світовий банк та МВФ підтримали реалізацію DSSI, здійснюючи моніторинг витрат, підвищуючи прозорість державного боргу та забезпечуючи розумні запозичення. Позичальники DSSI взяли на себе зобов'язання використовувати ресурси для збільшення соціальних, медичних або економічних витрат у відповідь на кризу. Вони зобов'язалися розкривати всі фінансові зобов'язання державного сектора (включаючи боргові та аналогічні боргові

інструменти). Вони також зобов'язалися обмежити свої непільгові запозичення відповідно до домовленостей із МВФ та Політикою фінансування сталого розвитку Світового банку.

Зміцнення долара США посилює їх труднощі, роблячи платежі ще дорожчими країнам. В умовах подальше підвищення відсоткові ставки чи різке падіння експортної виручки може спонукати їх до дефолту. У міру зростання витрат на обслуговування боргу нові варіанти фінансування для країн, що розвиваються, скорочуються. У 2022 році нові зобов'язання щодо зовнішніх позик перед державними організаціями та організаціями з державними гарантіями в цих країнах скоротилися на 23% до 371 млрд. дол. США, що є найнижчим рівнем за десятиліття. Приватні кредитори в основному утримувалися від виплат по країнах, що розвиваються, отримуючи на 185 млрд. дол. більше у вигляді погашення основної суми боргу, ніж вони виплачували у вигляді кредитів. Це стало першим випадком з 2015 року, коли приватні кредитори отримали більше коштів, ніж вклали в країни, що розвиваються. З 2021 по 2022 рік обсяг нових облігацій, випущених усіма країнами, що розвиваються на міжнародних ринках, скоротився більш ніж наполовину, а випуск облігацій країнами з низьким рівнем доходу скоротився більш ніж на три чверті. Обсяг нових випусків облігацій країнами, що відповідають критеріям MAP, скоротився на понад три чверті до 3,1 млрд дол. США.

В умовах, коли фінансування з боку приватних кредиторів закінчилося, Світовий банк та інші багатосторонні банки розвитку втрутилися, щоб допомогти скоротити цей розрив. У 2022 році багатосторонні кредитори надали країнам, що розвиваються, нове недороге фінансування в розмірі 115 млрд дол. США, майже половина з яких надійшла від Світового банку. У рамках MAP Світовий банк надав цим країнам на 16,9 млрд дол. США більше нового фінансування, ніж отримав у вигляді погашення основної суми боргу, що майже втричі більше, ніж десять років тому. Крім того, Світовий банк виділив цим країнам 6,1 млрд. дол. США у вигляді грантів, що втричі більше, ніж у 2012 році.

Високі відсоткові ставки, зростання неприйняття ризику інвесторами і зростання запозичень в останні роки призвели до того, що низка країн, що розвиваються, опинилися в борговій кризі. Нижче наведено список країн, які зіткнулися з борговими проблемами в 2022-2023 рр.:

1. Єгипет. Найбільша економіка Північної Африки має сплатити борг у твердій валюті на суму близько 100 млрд. дол. США протягом наступних п'яти років. Нині Каїр витрачає понад 40% доходів виплату відсотків, а потреби у фінансуванні на 2023/204 фінансовий рік становлять 24 млрд. дол. США. Єгипет має програму МВФ на 3 млрд. дол. США, і з лютого 2022 року фунт девальвувався приблизно на 50%. Але план приватизації вартістю 2 млрд. дол. США був повільним і він відстрочив скасування субсидій на електроенергію.

2. Ефіопія. Пандемія COVID-19 завдала удару по економіці Ефіопії, а дворічна громадянська війна з листопада 2020 року посилила ситуацію, коли країна втратила безмитний доступ до США через звинувачення у порушенні прав людини. На початку 2021 року Ефіопія звернулася з проханням про реструктуризацію у рамках Загальних рамок G20, створених під час пандемії, щоб спробувати оптимізувати перегляд боргу. В 2023 році рейтингове агентство Moody's змінило прогноз рейтингу Ефіопії з негативного на стабільний на тлі очікувань швидкого прогресу в рамках Загальної основи.

3. Гана. Гана оголосила дефолт здебільшого зовнішнього боргу наприкінці 2022 року на тлі найгіршої економічної кризи за покоління, ставши четвертою країною, яка прагне перегляду відповідно до Загальної основи. Прогрес у реструктуризації внутрішнього боргу та зовнішнього боргу у розмірі 30 млрд. дол. США був досить швидким, і у травні країна отримала допомогу від МВФ у розмірі 3 млрд. дол. США.

4. Кенія. За даними Світового банку, державний борг східно-африканської країни на кінець 2022 року становив 67,4% ВВП, що наражає її на високий ризик боргової кризи. Уряд президента Вільяма Руто стримав витрати і запропонував низку підвищення податків, розвіяв деякі побоювання з приводу неминучого дефолту. Але ціни на нафту, що зростають, спонукали інфляцію, і валюта

втратила більше 16% по відношенню до долара в 2023 році, що ставить під сумнів його здатність продовжувати реформи. Кенія, яка має погасити єврооблігації на суму 2 млрд. дол. США в 2024 році, веде переговори з Африканським банком розвитку та Світовим банком щодо бюджетної підтримки.

5. Ліван. Ліван перебуває у стані дефолту з 2020 року, і мало ознак того, що він вирішить свою економічну кризу у найближчий час. В 2023 році МВФ привітав зміни у центральному банку, зокрема поступову відмову від спірної біржової платформи та обмеження грошово-кредитного фінансування уряду. Але в ньому йдеться про те, що необхідні глибші реформи на тлі «важких і нестабільних» перспектив країни. МВФ попередив, що якщо статус-кво збережеться, державний борг може сягнути 547% ВВП до 2027 року.

6. Пакистан. Пакистану необхідно понад 22 млрд. дол. США для обслуговування зовнішнього боргу та оплати рахунків за 2024 фінансовий рік. Інфляція та відсоткові ставки знаходяться на історичних максимумах, і країна щосили намагається відновитися після руйнівних повеней 2022 року. У червні 2023 року було досягнуто 11-годинної угоди про проміжний кредит МВФ у розмірі 3 млрд. дол. Також Саудівська Аравія та ОАЕ надали країні кредити з загальною сумою 3 млрд. дол. США.

7. Шрі-Ланка. Шрі-Ланка оголосила дефолт за міжнародним боргом у травні 2022 року після того, як пандемія позбавила її залежну від туризму економіку критично важливих коштів для оплати імпортованих продуктів харчування, палива та ліків. Постраждала від кризи острівна держава оголосила про план перегляду боргу наприкінці червня 2023 року і продовжує досягати прогресу. Але сторони продовжують сперечатися про те, який удар повинні прийняти на себе національні банки та інвестори у державні підприємства (ДП). Наступний транш пакету допомоги МВФ у розмірі 2,9 млрд. дол. може бути відкладений через потенційний дефіцит державних доходів.

8. Туніс. Численні потрясіння після революції 2011 року привели північно-африканську країну до повномасштабної економічної кризи. Більшість боргу є внутрішньою, але в 2024 році закінчується термін погашення єврооблігацій на

суму 500 млн. дол., і кредитні рейтингові агентства заявили, що Туніс може оголосити дефолт. Президент Каїс Саїд назвав умови, необхідні для розблокування кредиту МВФ у розмірі 1,9 млрд. дол. США, «диктатом» та відхилив 127 млн. дол. США від Європейського Союзу, назвавши їх надто маленькими. Туристичний сезон скоротив дефіцит поточного рахунку і Саудівська Аравія пообіцяла виділити 500 млн. дол. США на підтримку. Але громадяни продовжують боротися з нестачею продовольства та медикаментів.

9. Україна. Україна заморозила виплати за боргами після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. За оцінками провідних інститутів, вартість післявоєнного відновлення становитиме не менше 1 трлн. євро, а МВФ оцінює Україну в 3-4 млрд. дол. США на місяць, щоб підтримувати роботу країни. Останнім часом економіка демонструє ознаки відновлення, інфляція сповільнюється, та покращуються ділові настрої.

10. Замбія. Замбія стала першою африканською країною, що оголосила дефолт під час пандемії COVID-19, і роки затримок із реструктуризацією зробили її символом проблем з зовнішньою заборгованістю. План відновлення нарешті здавався неминучим після того, як Замбія уклала угоду з реструктуризації боргу на суму 6,3 млрд. дол. з країнами-кредиторами Паризького клубу та Китаєм, іншим великим двостороннім кредитором у червні 2023 року. Замбія розраховує завершити роботу над меморандумом щодо боргу до кінця року.

Отже, проаналізувавши динаміку зовнішнього боргу можна спостерігати тенденцію зростання. Це спричинено раптовим зростанням інфляції. Зростання цін означає, що інфляція зростає, тож центральні банки підвищують відсоткові ставки, щоб спробувати стримати це. Зростання відсоткових ставок, своєю чергою, означає вищі виплати за кредитами. Високі відсоткові ставки, зростання неприйняття ризику інвесторами і зростання запозичень в останні роки призвели до того, що низка країн, що розвиваються, опинилися в борговій кризі. Країни, які зіткнулися з борговими проблемами в 2022-2023: Єгипет, Ефіопія, Гана, Кенія, Ліван, Пакистан, Шрі-Ланка, Туніс, Україна, Замбія.

2.2. Країни з найбільшим зовнішнім боргом

У той час як усі країни стикаються з величезним тиском через підвищення процентних ставок, країни з найвищим зовнішнім боргом стикаються з ще більшою кризою через більш високі платежі внаслідок більш високих процентних платежів. Найчастіше про країни та корпорації судять неправильно через те, як вони справляються з боргами, оскільки традиційно вважається, що борг - це погано та може призвести країну до дефолту. Однак правильне використання боргу може легко забезпечити більш ефективне використання інвестицій, не кажучи вже про більш високу норму прибутку, порівняно з виплатою відсотків. Фактично, саме тому останніми роками як країнам, так і корпораціям говорили про переваги мінімальних процентних ставок, щоб скупити борги та інвестувати їх в області, де норма прибутку вища за вартість запозичень. Вищі відсоткові ставки у поєднанні зі значним зміцненням долара США стосовно більшості світових валют навіть призвели до того, що деякі країни оголосили дефолт за своїми боргами. Хоча США мають найвищий загальний зовнішній борг у світі, будучи найсильнішою економікою у світі, вони користуються довірою більшості країн, навіть якщо їхній борг продовжує зростати на тлі вищих процентних платежів. Проте США також мало не оголосили дефолт за своїм боргом через ситуацію зі межею боргу, яка була вирішена в травні 2023 року, але це безперечно стурбувало країни, які володіють здебільшого боргом США, оскільки більшість країн інвестують у державні цінні папери. США саме через їх стабільність та безпеку.

Щоб визначити країни з найбільшим зовнішнім боргом, відобразимо їхній загальний зовнішній борг за даними СЕІС. Для країн з найвищим загальним зовнішнім боргом також розрахуємо відношення зовнішнього боргу на душу населення. Потім віддали 70% першому критерію та 30% другому, оскільки загальний зовнішній борг країни є важливішим показником, але не єдиним. Ось

чому США, які мають найвищий зовнішній борг у світі, не посідають перше місце у списку країн за рівнем зовнішнього боргу.

Умовно ТОП-30 країн за рівнем зовнішнього боргу поділимо на три групи:

1) країни із рейтинговою позицією від 30 до 21, до яких увійшли:

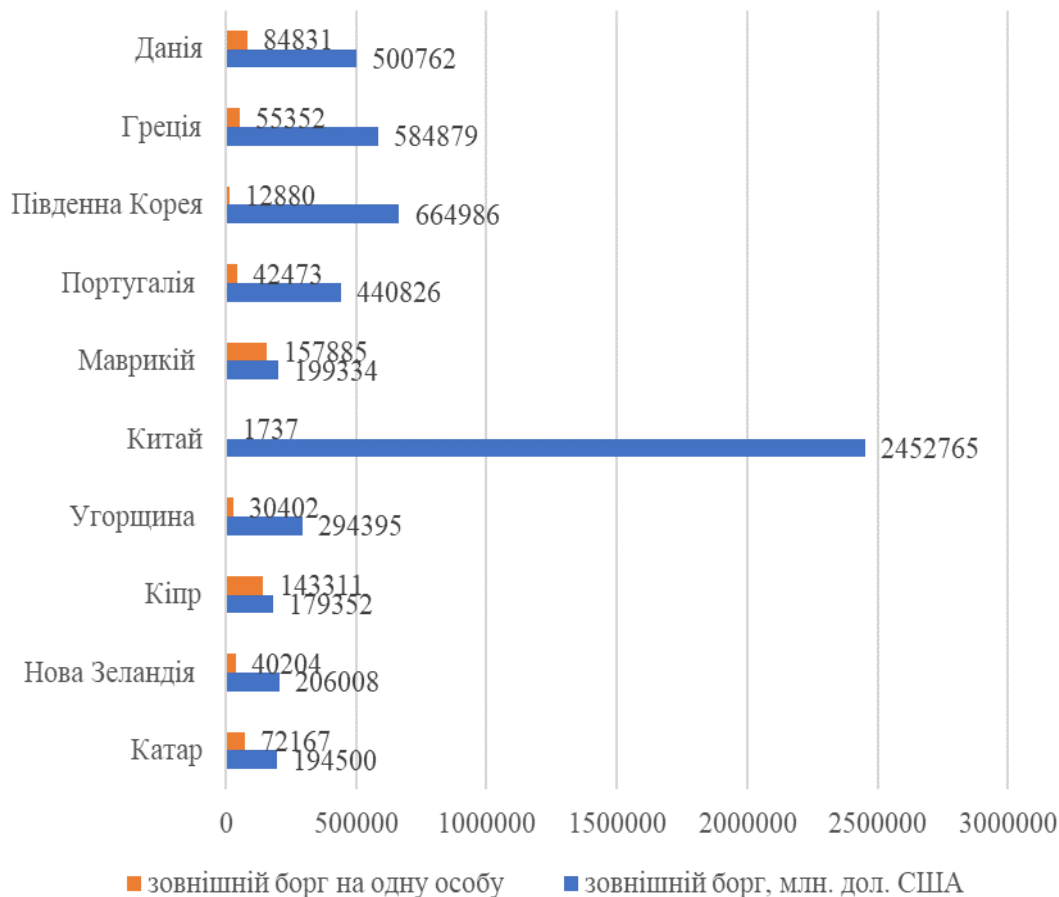

Рис. 2.2 – Країни із рейтинговою позицією від 30 до 21 за рівнем зовнішнього боргу в 2023 році [56-58]

30. Катар.

Загальний зовнішній борг: 194500 млн. дол. США.

Загальний зовнішній борг на душу населення: 72 167 дол. США

За останні кілька років у банках Катару наростав зовнішній борг, а зміна економічних умов у всьому світі на тлі посилення фіскальної грошово-кредитної політики може вплинути на стабільність зовнішнього фінансування Катару.

29. Нова Зеландія.

Загальний зовнішній борг: 206 008 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 40 204 дол. США

Незважаючи на те, що Нова Зеландія вже має значні зовнішні борги, очікується, що вона займе на 35 млрд. дол. більше, ніж очікувалося, а процентні ставки в країні продовжують зростати.

28. Кіпр.

Загальний зовнішній борг: 179 352 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 143 311 дол. США

Кіпр, який є однією з країн із найбільшим зовнішнім боргом, і, на думку МВФ, більш високі темпи інфляції та відсотків можуть поставити під сумнів здатність країни виплачувати відсотки вчасно.

27. Угорщина.

Загальний зовнішній борг: 294 395 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 30 402 дол. США

Борг Угорщини підскочив із 54% ВВП у 2019 році до понад 80% ВВП у 2022 році, а високий зовнішній борг у поєднанні з коливаннями валютних курсів може поставити Угорщину у хитке становище.

26. Китай.

Загальний зовнішній борг: 2 452 765 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 1737 дол. США

Незважаючи на те, що Китай є другою за величиною економікою у світі, борг Китаю насправді не такий вже й високий, особливо якщо врахувати його борг на душу населення. Більшість боргу Китаю фактично належить державі, оскільки контрольовані державою банки надають кредити державним компаніям.

25. Маврикій.

Загальний зовнішній борг: 199 334 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 157 885 дол. США

За даними Світового банку, хоча загальний борг Маврикія невеликий, він має справді високий зовнішній борг на душу населення, хоча виплати з обслуговування боргу здійснюють найбільший тиск на бідні країни в 21 столітті.

24. Португалія.

Загальний зовнішній борг: 440 826 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 42 473 дол. США

Португалія є домом для одного з найважчих боргових тягарів у Європі, і в 2023 році вона має намір скоротити свій борг, щоб знизити рівень боргу Іспанії та Франції.

23. Південна Корея.

Загальний зовнішній борг: 664 986 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 12 880 дол. США

Південна Корея входить до країн із найвищим зовнішнім боргом, і її зростаючий борг домогосподарств є реальною проблемою для економіки.

22. Греція.

Загальний зовнішній борг: 584 879 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 55 352 дол. США

Боргова криза Греції відома вже понад десять років і призвела до найтривалішої рецесії, коли-небудь пережитої розвиненою змішаною економікою. Однак останніми роками спостерігалися поліпшення, і в 2022 році ЄС узяв на себе зобов'язання не стежити за бюджетом Греції після того, як останній виконав фідучіарні обов'язки.

21. Данія.

Загальний зовнішній борг: 500 762 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 84 831 дол. США

2017 року Данія вперше в історії країни погасила всі свої валютні борги. Проте поточний зовнішній борг країни, як і раніше, значно високий і має рейтинг AAA від Moody's.

2) країни з рейтинговою позицією від 20 до 11:

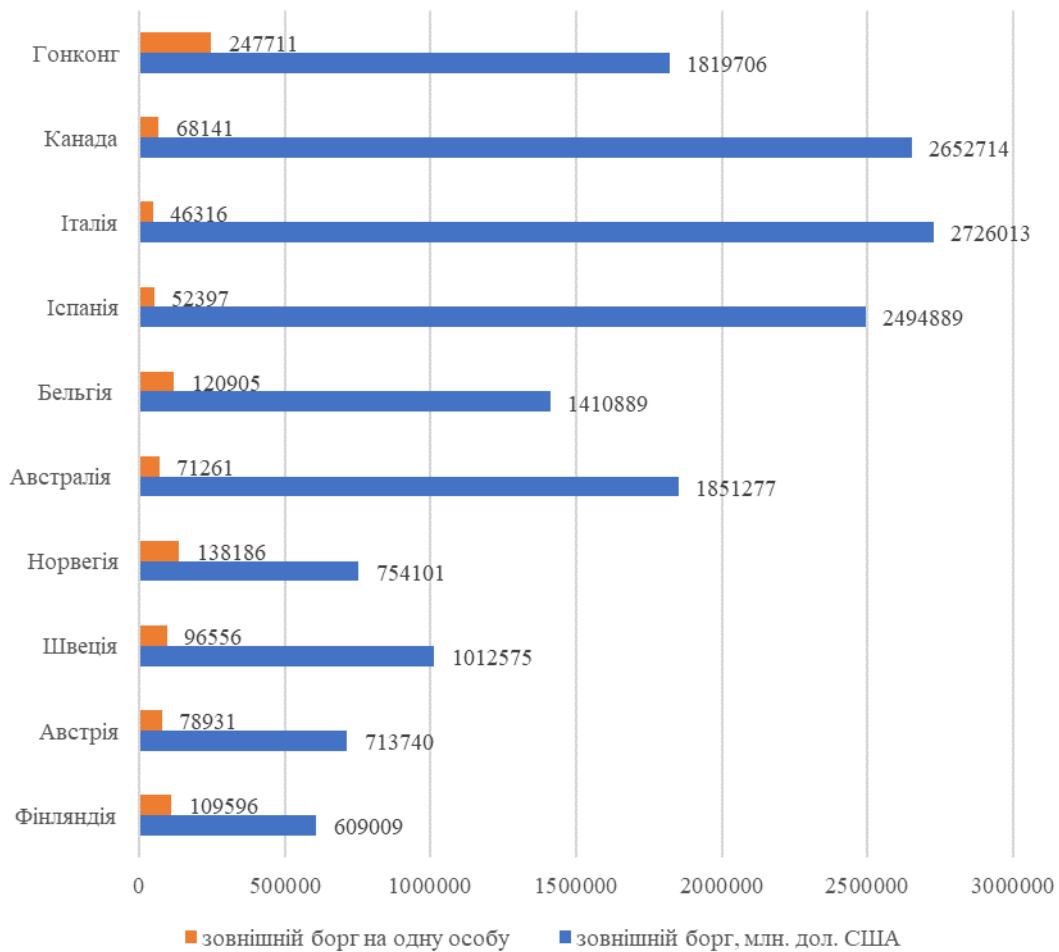

Рис. 2.3 – Країни із рейтинговою позицією від 20 до 11 за рівнем зовнішнього боргу в 2023 році [56-58]

20. Фінляндія.

Загальний зовнішній борг: 609 009 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг душу населення: 109 596 дол. США

Фінляндія має справді високий зовнішній борг, але й державний борг, який перевищує порогові значення ЄС. Порог ЄС свідчить, що державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП, а державний борг Фінляндії перевищив 73%.

19. Австрія.

Загальний зовнішній борг: 713 740 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг душу населення: 78 931 дол. США

Австрія та Фінляндія були найбільшими противниками європейської спроби збільшити борг та понизити боргові індикатори.

18. Швеція.

Загальний зовнішній борг: 1 012 575 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг душу населення: 96 556 дол. США

Хоча Швеція вважається однією з найрозвиненіших країн світу, їй довелося залучати зовнішні запозичення для будівництва своєї інфраструктури, включаючи залізниці та гідроенергетику, які становлять значну частину її загального боргу.

17. Норвегія.

Загальний зовнішній борг: 754 101 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг душу населення: 138 186 дол. США

Хоча Норвегія входить до країн із найбільшим зовнішнім боргом, вона, як і раніше, перебуває у стані чистих активів, а це означає, що державні активи переважають загальний борг.

16. Австралія.

Загальний зовнішній борг: 1 851 277 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 71 261 дол. США

Останнім часом валюта Австралії знецінюється по відношенню до долара США, що ще більше посилює тиск на зобов'язання щодо зовнішнього боргу Австралії та відіграло свою роль у виникненні невеликої кризи зовнішньої заборгованості.

15. Бельгія.

Загальний зовнішній борг: 1 410 889 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 120 905 дол. США

Європейські країни домінують у списку країн із найбільшим зовнішнім боргом у світі, а Бельгія також входить до країн із найвищим співвідношенням боргу до ВВП у світі.

14. Іспанія.

Загальний зовнішній борг: 2 494 889 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 52 397 дол. США

Європейська комісія нещодавно звернулася до Іспанії з проханням обмежити свої державні бюджетні витрати у 2024 році, щоб досягти фінансових

цілей. Навіть тоді Іспанії приписують те, що вона допомогла Марокко вийти із сірого списку FATF та покращити його можливості щодо пошуку додаткових боргів.

13. Італія.

Загальний зовнішній борг: 2 726 013 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 46 316 дол. США

Знайомі боргові проблеми Італії нещодавно знову посилися та вплинули на її переговорні позиції на тлі дискусій із ЄС.

12. Канада.

Загальний зовнішній борг: 2 652 714 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 68 141 дол. США

Борг домогосподарств Канади в даний час перевищує весь її ВВП і є найвищим серед усіх країн Великої сімки, причому в цьому винні в основному є більш високі ціни на житло.

11. Гонконг.

Загальний зовнішній борг: 1 819 706 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 247 711 дол. США

У списку можна побачити безліч фінансових центрів, оскільки присутність великих фінансових установ із значними позиціями позикових коштів враховується у загальному зовнішньому боргу країни, і Гонконг не є винятком.

3) ТОП-10 країн за рівнем зовнішнього боргу:

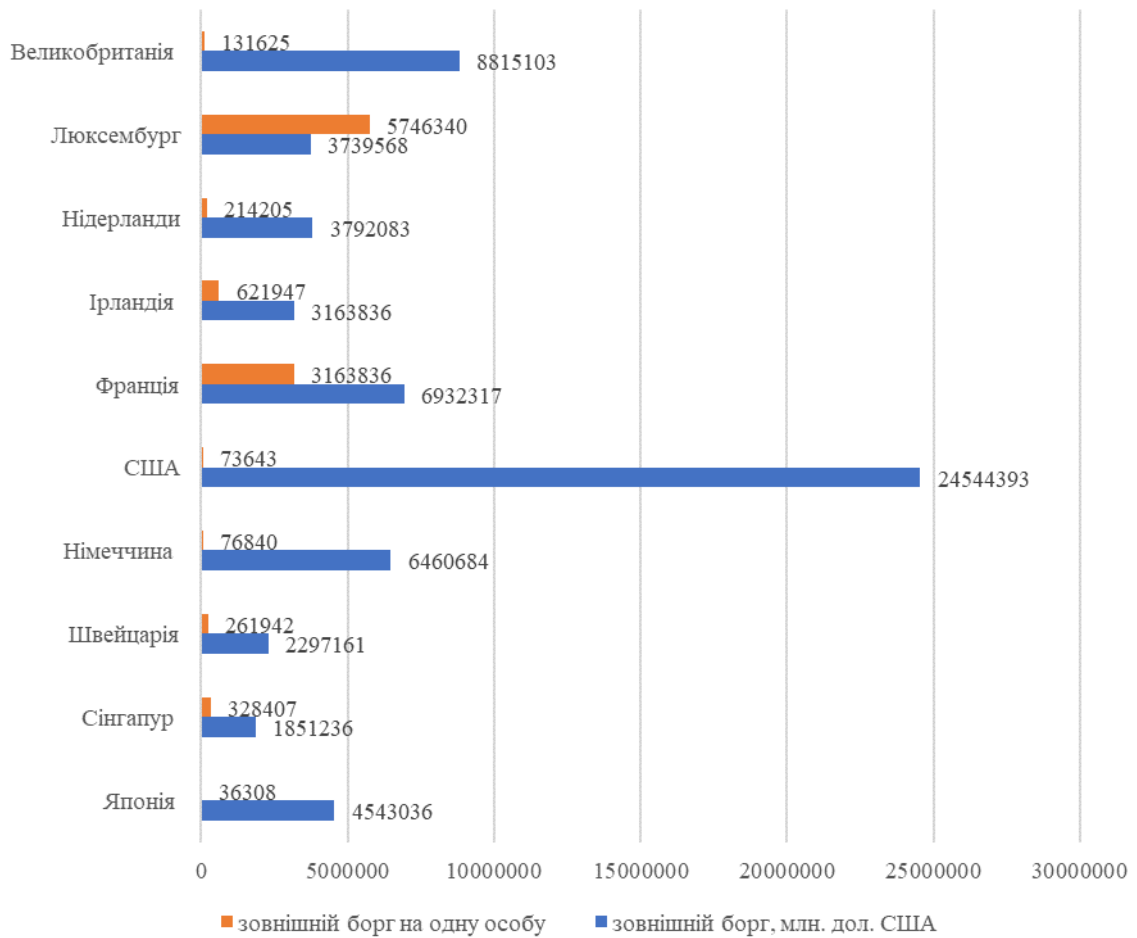

Рис. 2.4 – Країни із рейтинговою позицією від 20 до 11 за рівнем зовнішнього боргу в 2023 році [56-58]

10. Японія.

Загальний зовнішній борг: 4 543 036 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 36308 дол. США

У той час, як японські інвестори в 2022 році розпродали зовнішні борги в рекордних обсягах на тлі підвищення процентних ставок, зараз вони відновили активну купівлю зовнішнього боргу. Японія також очолює список країни з найвищим співвідношенням боргу ВВП.

9. Сінгапур.

Загальний зовнішній борг: 1 851 236 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 328 407 дол. США

Сінгапур вважається фінансовою столицею Азії, і з урахуванням присутності багатьох великих фінансових компаній з великими борговими зобов'язаннями не дивно, що Сінгапур входить до країн із найвищим зовнішнім боргом у світі.

8. Швейцарія.

Загальний зовнішній борг: 2 297 161 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 261 942 дол. США

Швейцарія виділила майже 40 мільйонів швейцарських франків на підтримку країн, що розвиваються, які страждають від обмежень зовнішнього боргу, але її звинуватили в тому, що вона не робить достатньо, щоб допомогти.

7. Німеччина.

Загальний зовнішній борг: 6 460 684 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 76 840 дол. США

Більшість розвинених західних економік відносяться до країн з найбільшим зовнішнім боргом, і Німеччина є однією з них, займаючи 4-те місце за загальним зовнішнім боргом загалом.

6. США.

Загальний зовнішній борг: 24 544 393 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 73643 дол. США

У США найвищий загальний зовнішній борг серед усіх країн, майже на тому ж рівні, що й три наступні найбільші власники сукупного зовнішнього боргу разом узяті. Хоча США уникли боргового дефолту після досягнення компромісу між демократами та республіканцями, вони, як і раніше, стикаються з вищими відсотковими виплатами через поточний економічний сценарій.

5. Франція.

Загальний зовнішній борг: 6 932 317 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 102 042 дол. США

Повільне економічне зростання та постійний первинний бюджетний дефіцит призвели до того, що Франція продовжує накопичувати високий рівень

зовнішнього боргу, і немає жодних очікувань, що рівень боргу буде матиме тенденцію до зменшення найближчим часом.

4. Ірландія.

Загальний зовнішній борг: 3 163 836 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 621 947 дол. США

Ірландія, як і деякі інші країни в списку, є домом для кількох великих корпорацій через податкові пільги, що надаються компаніям, зареєстрованим там, про що свідчать найбільші компанії Ірландії.

3. Нідерланди.

Загальний зовнішній борг: 3 792 083 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 214 205 дол. США

В даний час борг Нідерландів становить понад 60% від загального ВВП, що, як і раніше, краще, ніж у багатьох країн, але не є оптимальним, і одна з причин, через яку голландці входять до країн з найвищим зовнішнім боргом, пов'язана з податковими пільгами для кредитного плеча.

2. Люксембург.

Загальний зовнішній борг: 3 739 568 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 5746340 дол. США

Люксембург має найвищий борг на душу населення серед усіх країн світу, і він навіть близько до цього не наближається. Оскільки Люксембург є великим фінансовим центром, а фінансові компанії зазвичай мають великі борги, борги всіх таких компаній враховуються у складі зовнішнього боргу Люксембургу.

1. Великобританія.

Загальний зовнішній борг: 8 815 103 млн. дол. США

Загальний зовнішній борг на душу населення: 131625 дол. США.

Очолює список 30 країн із найбільшим зовнішнім боргом Великобританія, хоча вона також є великим власником зовнішнього боргу США. В даний час уряд Великобританії витрачає більше на громадські послуги, порівняно з тим, що він отримує від податків, і, отже, йому доводиться позичати додаткові гроші, щоб керувати своїми витратами.

Також надамо список країн із зовнішнього боргу, а саме питомої ваги зовнішнього боргу в ВВП країни світу.

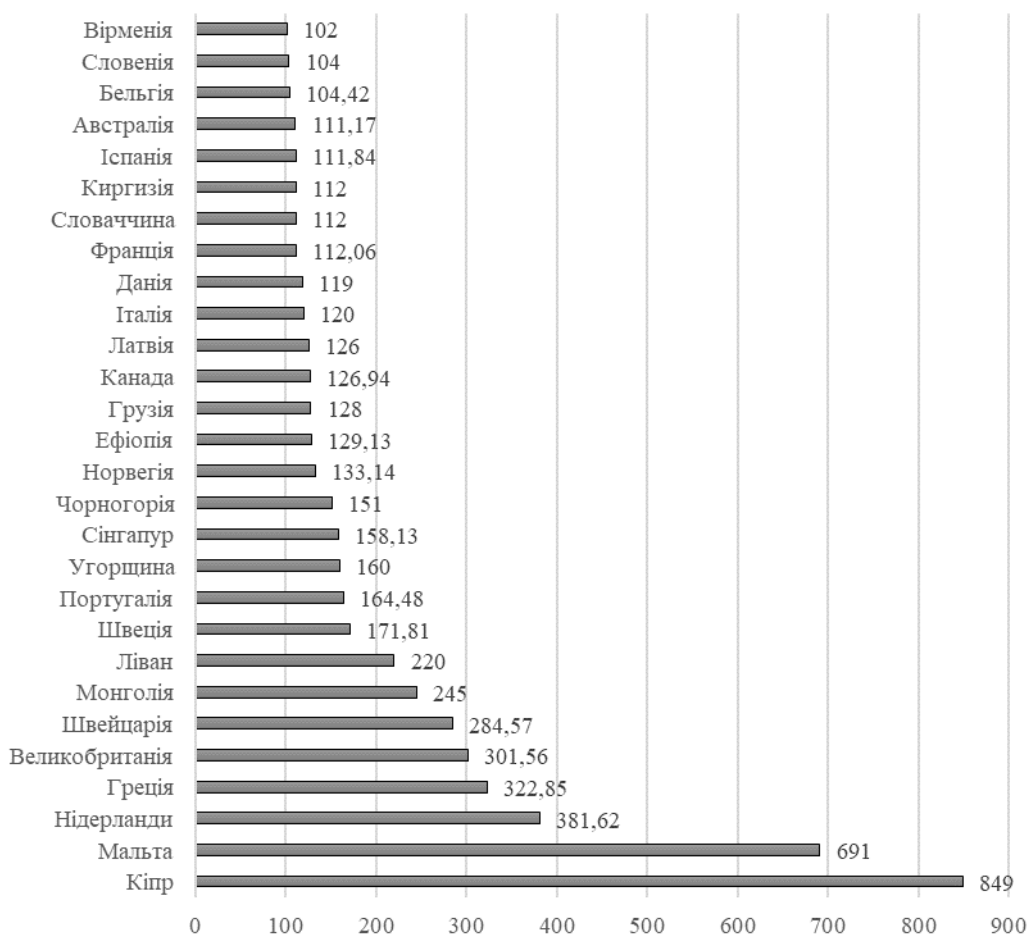

Рис. 2.5 - Країни світу, що мали зовнішній державний борг понад 100% від ВВП в світі в 2023 році [56-58]

Так, серед країн світу, що мають обсяг зовнішнього боргу понад 100% ВВП були такі країни, як Нідерланди (381,62%), Великобританія (301,56%), Греція (322,85%). Країна, що має найвищий рівень зовнішнього боргу по відношенню до ВВП в 2023 році був Кіпр із 849% зовнішнього боргу від ВВП.

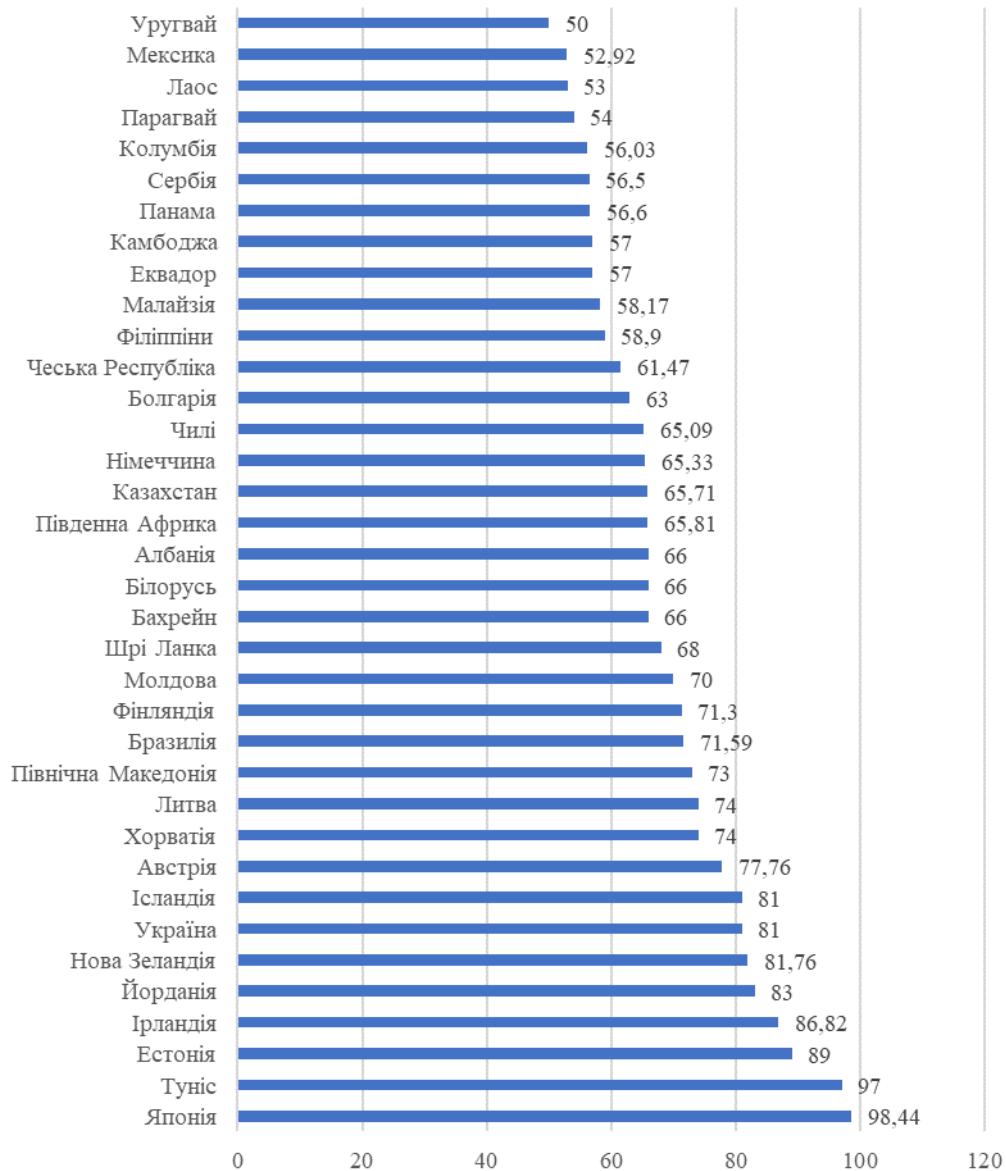

Рис. 2.6 - Країни світу, що мали зовнішній державний борг від 50% до 100% від ВВП в світі в 2023 році [56-58]

В 2023 році Україна мала питому вагу зовнішнього боргу в розмірі 81% від ВВП. Також доцільно зазначити, що за період 2018-2023 рр. зовнішній борг України мав динаміку до зростання на 101% із обсягу зовнішнього боргу в 50,462 млрд. дол. США в 2018 році до 101,705 млрд. дол. США в 2023 році.

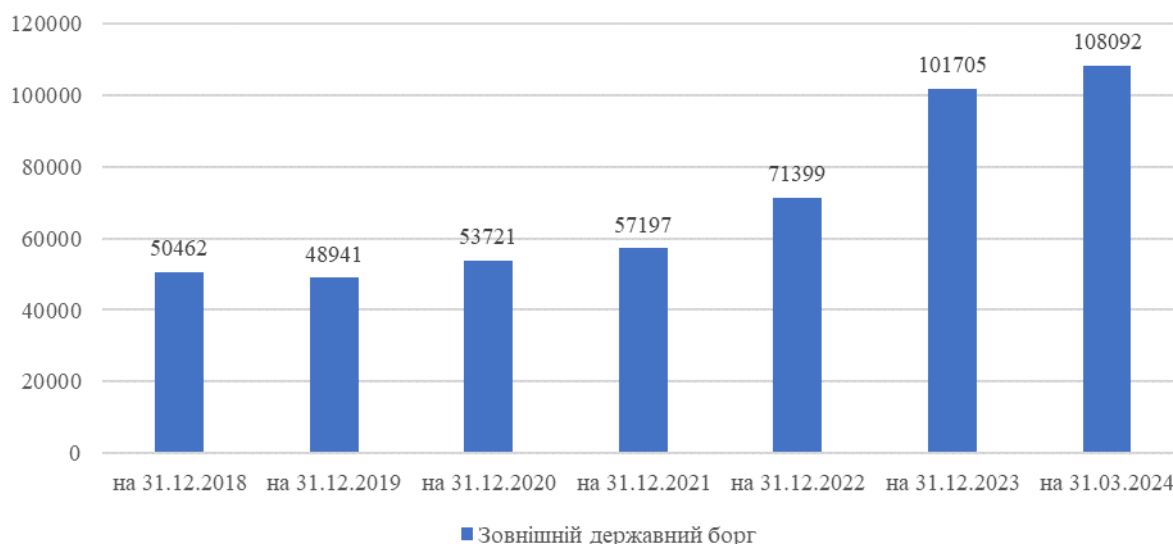

Рис. 2.7 – Динаміка зовнішнього боргу України в 2018-2023 рр., млн. дол. США

Отже, проаналізувавши можна зробити висновки, що до ТОП-10 країн світу за рівнем зовнішнього державного боргу належать такі країни, як Японія, Сінгапур, Швейцарія, Німеччина, США, Франція, Ірландія, Нідерланди, Люксембург, Великобританія. Серед країн світу, що мають обсяг зовнішнього боргу понад 100% ВВП були такі країни, як Нідерланди, Великобританія, Греція.

2.3. Шляхи вирішення проблеми зовнішньої заборгованості

Зростаюча залежність від приватних кредиторів, які пропонують дорожчі боргові зобов'язання та більш короткі терміни погашення, ніж офіційні джерела на сьогодні ускладнює реструктуризацію боргу країн, що розвиваються. Нині приватні кредитори мають 62% зовнішнього державного боргу, проти 47% десять років тому. Проте, немає механізму, що дозволяє вирішити, як реструктурувати заборгованість між різними класами кредиторів.

За таких умов необхідною є всеосяжна реформа міжнародної фінансової архітектури, включаючи боргову архітектуру, з метою сприяння створенню більш

інклюзивної системи, яка дає країнам можливість активно брати участь в управлінні міжнародною фінансовою системою.

Вирішення проблеми високої вартості боргу та зростаючого ризику боргової кризи має першорядне значення. Створення механізму врегулювання заборгованості має вирішальне значення для прискорення прогресу в рамках Загальних рамок G20 щодо врегулювання заборгованості, які стикаються з проблемами через проблеми з координацією кредиторів та відсутність положень про автоматичне зупинення обслуговування боргу.

Країни, що розвиваються, особливо з високим борговим тягарем, потребують підвищеної ліквідності під час кризи. В іншому випадку криза ліквідності ризику може перерости в боргову кризу. Цього можна досягти з допомогою розширення фінансування у разі непередбачених обставин. Глобальна система соціального та економічного захисту має працювати. Необхідно вжити таких заходів, як розширення використання спеціальних прав запозичення, тимчасове призупинення додаткових зборів МВФ та розширення доступу до надзвичайного фінансування за рахунок збільшення квот. Крім того, потрібне суттєве збільшення доступного довгострокового фінансування. Для досягнення цієї мети необхідно перетворити та розширити багатосторонні банки розвитку для підтримки сталого довгострокового розвитку та мобілізації більшої кількості приватних ресурсів на більш справедливих умовах. Крім того, існує гостра необхідність у більшому обсязі пільгового фінансування для виконання зобов'язань щодо надання допомоги та кліматичного фінансування.

Урядам країн світу слід вжити термінових заходів для зниження вразливості до боргової заборгованості та зменшити довгострокові боргові тенденції. Що стосується заборгованості приватного сектора, то ця політика може включати постійний моніторинг приватних господарств і нефінансових корпорацій, їх боргового тягара і пов'язані з ним ризики для фінансової стабільності. Відносно державного боргу, створення податково-бюджетної системи, що матиме довіру серед населення могло б служити орієнтиром для процесу забезпечення балансу між потребами у витратах та прийнятним рівнем заборгованості.

Для країн, що розвиваються, з низьким рівнем доходу підвищення потенціалу зі збору додаткових податкових надходжень мають ключове значення. Для тих, у кого непосильна для виплати заборгованість, потрібно застосовувати комплексний підхід, який включає фіскальну дисципліну, а також реструктуризацію боргу в рамках Групи Двадцяти загальних рамок, багатостороннього механізму реструктуризації суверенного боргу.

Важливо відзначити, що з метою зниження боргового тягаря доцільно створити бюджетний простір і дозволити створити нові інвестиції, що сприятимуть економічному зростанню в найближчі роки. Реформи ринків праці та товарів, які збільшують потенційний обсяг виробництва на національному рівні, підтримав би цю мету. Міжнародне співробітництво з питань оподаткування, у тому числі Оподаткування викидів вуглекислого газу, могло б ще більше послабити тиск на державне фінансування.

Прийнятний рівень заборгованості залежить від чотирьох ключових компонентів: первинних балансів, реального зростання, реальних процентних ставок та рівня боргу. Вище первинне сальдо, перевищення державних доходів над витратами без урахування відсоткових платежів, та економічне зростання допомагають досягти прийнятного рівня заборгованості, тоді як вищі відсоткові ставки та рівні боргу ускладнюють це завдання.

Довгий час боргова динаміка залишалася дуже сприятливою. Це пов'язано з тим, що реальні відсоткові ставки були значно нижчими за темпи зростання. Це послабило тиск на бюджетну консолідацію та дозволило державному дефіциту та державному боргу мати динаміку до зростання. Потім під час пандемії борг збільшився ще більше, оскільки уряди розгорнули великі пакети екстреної підтримки. У результаті останні десятиліття частка державного боргу у валовому внутрішньому продукті значно зросла як і країнах із розвинутою економікою, і у країнах із ринком і середнім рівнем доходу. Очікується, що до 2028 року він досягне 120 % та 80 % від обсягу виробництва відповідно.

У той же час, коли світ стикається з вищим рівнем заборгованості, макроекономічне середовище стало менш сприятливим. Прогнозується, що

середньострокові темпи зростання продовжать знижуватися на тлі посереднього зростання продуктивності, слабшої демографії, низького рівня інвестицій.

Боргова криза є системною, глобальною проблемою, що демонструє невідкладність заклику до створення більш сильної, більш мережної та інклюзивної багатосторонньої системи, що спирається на Організацію Об'єднаних Націй. Така система відіграє основну роль у сприянні управлінню та вирішенню кризи відповідно до принципів Статуту ООН. Так було опубліковано План стимулювання ЦУР. У ньому йдеться про щорічне стимулювання сталого розвитку у розмірі 500 млрд. дол. США. У ньому міститься заклик до міністрів фінансів країн G20 діяти швидко. План із трьох пунктів, спрямований на те, щоб почати реагувати на системні ризики, пропонує вливання ліквідності, реструктуризацію суверенного боргу та зниження вартості довгострокового кредитування країн, що розвиваються. План відображає реальність того, що нинішня глобальна фінансова система, призначена для пом'якшення періодичних потрясінь після двох світових воєн, не є адекватною в епоху кількох криз одночасно.

Нова міжнародна фінансова архітектура, «Бреттон-Вудс 2.0» – повинна гарантувати, що фінанси систематично узгоджуються зі справедливим, інклюзивним та рівноправним розвитком у всіх країнах та інвестуються у них.

Сьогодні ПРООН подала доповідь «Будівельні блоки виходу з кризи». У ньому подано докладні дані про стимулювання ЦУР. Його найважливіше посилення полягає в тому, що не можемо вирішити боргову кризу за допомогою «допомоги на парашутах із багатих країн». Структура боргу змінилася, змінилися і ринки капіталу.

Багатосторонні та двосторонні кредитори, такі як Світовий банк та уряд Франції, є ключовими гравцями у врегулюванні заборгованості країн із низьким рівнем доходу. Ключовими гравцями в країнах із середнім рівнем доходу, де більшість проблем, є приватні кредитори, власники облігацій пенсійних фондів та взаємних фондів, а також уряд Китаю та інші нетрадиційні кредитори.

Багатообіцяючим напрямом є знову придбана оцінка ризику і страхування і кредитування з поправкою на ризик - так званих «фінансових інструментів, що залежать від держави».

Так, Мексика випустила облігації, прив'язані до ЦУР, які пов'язують фінансування з місцевими діями щодо усунення прогалин у досягненні ЦУР у галузі освіти, гендерної рівності, охорони здоров'я тощо. Це створює прямий зв'язок між фінансами та впливом на розвиток.

Суверенні облігації Уругваю на суму 1,5 млрд. дол. США, прив'язані до сталого розвитку, випущені у жовтні 2023 року, пов'язані з кліматом та природою, при цьому попит перевищує пропозицію. Його інноваційний механізм «крок вгору, крок униз» встановлює відсоткову ставку залежно від досягнення країною визначених на національному рівні кліматичних цілей.

Барбадос випустив облігації із захистом від пандемії Гренада включила до однієї зі своїх облігацій застереження про ураган. І ті, й інші призупиняють виплати, якщо шок негативно впливає на зростання ВВП.

Ці країни вміло відреагували на зростання попиту на фінансові інструменти, пов'язані зі стійким розвитком. Вони розблокують фінансування, підвищують підзвітність, прискорюють дії щодо боротьби зі зміною клімату та покращують життя своїх громадян.

Дехто сподівається, що ESG-рейтинги зможуть досягти аналогічних цілей. Але багато компаній просто грають цифрами. Це призводить до «зеленого камуфляжу» і масових потоків у деякі з найбагатших компаній світу, а не до інвестицій у ринки, що розвиваються, які найбільше потребують фінансування.

Завдання лідерів багатьох країн, що розвиваються, так і розвинених, полягає в тому, щоб зрозуміти, як їх економіка, фінансові системи та енергетичні системи можуть якнайкраще передбачати і підтримувати декарбонізацію та за рахунок зелених інвестицій скоротити обсяг зовнішнього боргу країн.

Таким чином, довгострокові реальні відсоткові ставки в даний час можна порівняти з рівнями, що існували до глобальної фінансової кризи, значною мірою

через більш високу премію за термін, і є підстави вважати, що ця тенденція може зберегтися:

По-перше, продовжується боротьба з інфляцією. Незважаючи на те, що центральні банки розглядають можливість пом'якшення своєї політики, реальні ставки залишатимуться волатильними протягом певного часу.

По-друге, нормалізація балансу, розпочата найбільшими центральними банками, зазвичай звана кількісним посиленням, також може сприяти підвищенню реальних термінових премій з допомогою збільшення пропозиції цінних паперів із тривалим терміном погашення, які мають бути поглинені ринком.

По-третє, підвищення процентних ставок, ймовірно, також відображає експансіоністську податково-бюджетну політику та довгострокові бюджетні проблеми принаймні в деяких країнах. М'яка податково-бюджетна політика може сприяти підвищенню відсоткових ставок, особливо за високої інфляції, змушуючи центральні банки ще більше посилювати політику задля досягнення своїх цілей. М'яка податково-бюджетна політика, якщо вона буде стійкою, також може викликати в інвесторів сумніви щодо довгострокової боргової стійкості, що призведе до вищих термінових премій.

Ключовий момент полягає в тому, що, незважаючи на низькі рівноважні ставки, позичальники в Сполучених Штатах та решті світу можуть зіткнутися з новою нормою зі значно більшими витратами на фондування, ніж у минулому десятилітті.

Якщо не вдасться досягти поліпшення первинного балансу урядів, щоб компенсувати більш високі реальні ставки та нижче потенційне зростання, суверенний борг продовжуватиме зростати. Це стане перевіркою стійкості фінансового сектору. По-перше, може погіршитися так званий зв'язок між банком і сувереном. При високому рівні заборгованості в урядів менше можливостей для надання підтримки банкам, які перебувають у скрутному становищі, а якщо вони це зроблять, вартість суверенних запозичень може зрости ще більше. У той же час, чим більше банки тримають суверенний борг своїх країн, тим більше їх

баланс схильний до фіскальної нестійкості держави. Вищі відсоткові ставки, вищі рівні суверенного боргу і більш висока частка цього боргу на балансі банківського сектора роблять фінансовий сектор більш вразливим.

Взаємозв'язок між банками та боргом держави поширюється не тільки на країни з розвинутою економікою, але й на країни, що розвиваються, і деякі вразливі країни з ринком, що формується. Наприклад, медіанна банківська система у країнах із низьким рівнем доходу нині утримує близько 13 % суверенного боргу країни, що вдвічі більше, ніж 10 років тому.

Більше того, в умовах обмеженого бюджетного простору через високий борг тиск на монетарну владу, вплив відхилень від цінової стабільності для підтримки державних фінансів або фінансової системи, може зрости. Це може бути особливо актуальним у країнах з високим рівнем державного боргу. Якщо це станеться з системно значущими країнами, волатильність фінансових ринків також може зрости, що призведе до збільшення вартості фінансування для підприємств та домогосподарств у всьому світі. Побоювання з приводу заборгованості, які позначаються на базових процентних ставках, можуть, у свою чергу, викривити ціни на активи та погіршити функціонування ринку.

Нарешті, фінансова стабільність може стати напруженою в країнах з ринком, що формується, з відносно більш слабкими економічними показниками, оскільки високий борговий тягар робить їх набагато більш уразливими до тиску відтоку капіталу, знецінення обмінного курсу і підвищених очікувань майбутньої інфляції.

В таких умовах насамперед, країни мають розпочати поступово та надійно відновлювати бюджетні резерви та забезпечувати довгострокову стійкість свого суверенного боргу. Легше відновити бюджетні резерви, доки фінансові умови залишаються відносно м'якими, а ринки праці – стійкими. Складніше це, коли до цього змушують несприятливі ринкові умови. Стійка бюджетна консолідація також дозволить знизити процентні ставки швидше, що має зменшити будь-які негативні наслідки для макроекономіки. Незважаючи на те, що суттєва бюджетна консолідація є необхідною, це не заклик до жорсткої економії. Занадто різкий

поворот у бік бюджетної консолідації може мати негативні наслідки, підштовхнувши економіку до рецесії.

По-друге, для збереження фінансової стабільності стрес-тести повинні адекватно враховувати вплив на банки та небанківські організації вищих суверенних процентних ставок та потенційних ризиків ринкової неліквідності. Модернізація ринкової інфраструктури для покращення торгівлі, ціноутворення та глибини ринку також є ключовим пріоритетом політики, навіть на найліквідніших ринках суверенного боргу.

По-третє, структурні реформи більше не потрібно відкладати. Посилюючи майбутнє зростання, вони є найкращим способом допомогти стабілізувати динаміку зовнішнього боргу.

Отже, вирішення проблеми високої вартості боргу та зростаючого ризику боргової кризи має першорядне значення. Для прискорення прогресу в рамках Загальних рамок G20 необхідно створити механізм врегулювання заборгованості, що включатиме координацію кредиторів та положення про автоматичне зупинення обслуговування боргу. Урядам країн світу слід вжити термінових заходів для зниження вразливості до боргової заборгованості та зменшити довгострокові боргові тенденції. Що стосується заборгованості приватного сектора, то ця політика може включати постійний моніторинг приватних господарств і нефінансових корпорацій, їх боргового тягаря і пов'язані з ним ризики для фінансової стабільності. Відносно державного боргу, створення податково-бюджетної системи, що матиме довіру серед населення могло б служити орієнтиром для процесу забезпечення балансу між потребами у витратах та прийнятним рівнем заборгованості.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження глобальної кризи зовнішньої заборгованості можемо зробити наступні висновки.

Визначено, що з економічної точки зору державний борг – це економічні відносини між країною-позичальником та її кредиторами, які вирішують проблему перерозподілу частини вартості ВВП на встановлених умовах: за термінами погашення, платності та повернення. Розмір державного боргу є показником економічного та фінансового стану країни та ефективності функціонування її інститутів. Високий рівень державного боргу негативно впливає на економічне зростання країни та негативно впливає на її фінансовий стан. Під державним зовнішнім боргом розуміють кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій, що залучаються державою на підставі міжнародних договорів України.

Встановлено, що основною ознакою глобальної економічної кризи є її невід’ємність від глобалізації, виходячи з природи останньої. Негативний вплив глобалізації на процеси зародження й розвитку глобальної економічної кризи має два взаємопов’язаних, але різних аспекти: посилення несталості економіки та поглиблення нерівномірності розвитку. Негативні наслідки першої групи характеризують глобальну економіку в цілому, а негативні наслідки другої характеризують саме структуру глобальної економіки. Фактори, що призводять до виникнення та розвитку світової економічної кризи: економічні, психологічні, природно-кліматичні, науково-технічні, технологічні та геополітичні.

Досліджено, динаміку зовнішнього боргу в якій можна спостерігати тенденцію зростання. Це спричинено раптовим зростанням інфляції. Зростання цін означає, що інфляція зростає, тож центральні банки підвищують відсоткові ставки, щоб спробувати стримати це. Зростання відсоткових ставок, своєю чергою, означає вищі виплати за кредитами. Високі відсоткові ставки, зростання неприйняття ризику інвесторами і зростання запозичень в останні роки призвели до того, що низка країн, що розвиваються, опинилися в борговій кризі. Країни, які

зіткнулися з борговими проблемами в 2022-2023: Єгипет, Ефіопія, Гана, Кенія, Ліван, Пакистан, Шрі-Ланка, Туніс, Україна, Замбія.

Визначено, що до ТОП-10 країн світу за рівнем зовнішнього державного боргу належать такі країни, як Японія, Сінгапур, Швейцарія, Німеччина, США, Франція, Ірландія, Нідерланди, Люксембург, Великобританія. Серед країн світу, що мають обсяг зовнішнього боргу понад 100% ВВП були такі країни, як Нідерланди, Великобританія, Греція.

Встановлено, що вирішення проблеми високої вартості боргу та зростаючого ризику боргової кризи має першорядне значення. Для прискорення прогресу в рамках Загальних рамок G20 необхідно створити механізм врегулювання заборгованості, що включатиме координацію кредиторів та положення про автоматичне зупинення обслуговування боргу. Урядам країн світу слід вжити термінових заходів для зниження вразливості до боргової заборгованості та зменшити довгострокові боргові тенденції. Що стосується заборгованості приватного сектора, то ця політика може включати постійний моніторинг приватних господарств і нефінансових корпорацій, їх боргового тягаря і пов'язані з ним ризики для фінансової стабільності. Відносно державного боргу, створення податково-бюджетної системи, що матиме довіру серед населення могло б служити орієнтиром для процесу забезпечення балансу між потребами у витратах та прийнятним рівнем заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>
2. Стратегія та програма управління державний боргом. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/osnovna-informacija>
3. Єрмейчук Р.А. Формування і структура державного боргу України та особливості управління ним. *Економіка і управління*. 2014. №3. С. 110 – 114.
4. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2006. 20 с.
5. Круш П.В., В. Б. Алексеев Гроші та кредит: навч. посіб., К.: ЦУЛ, 2010. 216 с.
6. Панченко В.В. Сутність та чинники формування зовнішнього державного боргу. *Економічний простір*. 2014. № 88. С.5 – 17.
7. Фінанси: Курс для фінансистів: навч. посіб. / за ред. В.І. Оспіщева. К., 2016. 567 с.
8. Фурман І.В. Стан зовнішньої заборгованості України перед міжнародними кредиторами: оцінка та напрями врегулювання. *Фінансовий простір*. 2013. № 2 (10). 66 – 74 с.
9. Мелих О.Ю. Державний кредит і сучасний стан державного боргу України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* № 12, 2019 р. URL: <https://cutt.ly/MByA8Gm>.
10. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. Київ : Знання, 2016. 566 с.
11. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи. *Фінанси України*. 2009. № 6. С. 14–28.

12. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : навчальний посібник / З.І. Ватаманюк та ін. Київ : Альтернативи, 2015. 608 с.
13. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: підручник. Знання. 2014. 703 с.
14. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
15. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>
16. Задоя О.А. Державна заборгованість як загроза економічній безпеці країни. *АКАДЕМІЧНИЙ ОГЛЯД*. 2021. № 2 (55) <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/383a7e1f-d381-45f2-86a0-8a532fb9d46a/content>
17. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
18. Слав'юк Н. Зовнішні державні запозичення та економічний розвиток країни: монографія. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ. 2019. 172 с.
19. Зайцева А.С., Стародубова А. М. Проблема зовнішньої заборгованості у країнах ЄС. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 70-71, 2020
20. Stockhammer E., Bengtsson E. Financial effects in historic consumption and investment functions. *International Review of Applied Economics*. 2020. Vol. 34 (3), pp. 304–326. DOI: <https://doi.org/10.1080/02692171.2020.1732307>
21. Вавілов Є. В. Емпіричне розуміння системних ризиків та фінансових криз у сучасному суспільстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 3 (54). С. 192–197.
22. Козюк В. В., Баранчук В. В. Сутність світових фінансових криз та можливості їх попередження. *Innovation and Sustainability*. 2022. С. 1. С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.44.52>
23. Савченко М. В., Шкуренко О. В. Детермінанти фінансово-економічної кризи в умовах глобалізації. *Економіка і організація управління*. 2018. № 3(31). С. 37–47.

24. Графська О., Головчук Ю., Гарасимчук Н. Стратегічні пріоритети розвитку регіональної економіки в умовах кризи. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>
25. Городніченко Ю., Айхенгрін Б. Україна – між війною та рецесією. *Forbes Ukraine*. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/ukraina-mizh-viynoyu-ta-retsesieyu-18112022-9875>
26. Круш П. В., Круш Н. П. Проблеми удосконалення управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. Вип. 22. С. 63–69
27. Вітер І.І. Світова економічна криза як закономірний наслідок глобалізації. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2014. № 6
28. Богдан Т. Глобальні ризики боргового «нависання» у розвинутих країнах і засоби їх мінімізації. *Вісник НБУ*. 2014. №6. С.39-46.
29. Гриценко В. Світова фінансова криза: діагностика та нові підходи до виживання на фінансовому ринку. *Вісник НБУ*. 2011. №2. С.20-26.
30. Долбнєва Д. В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. *Проблеми економіки*. Харків: ІНЖЕК. 2020. №1. С. 20–26.
31. Кончин В.І., Максименко М.В. Причини та прояви боргової кризи в ЄС і суперницькі підходи антикризової політики. *Київський інститут бізнесу та технологій*. 2012. №2(18). С.19-30.
32. Кузнецов О. Генеза фінансових криз. *Вісник НБУ*. 2010. №11. С. 30-33.
33. Лазня А. Фінансова криза: причини виникнення та вплив на світову економіку. *Світ фінансів*. 2012. № 2. С. 54–62.
34. Метеленко Н.Г., Хацер М.В. Криза національної банківської системи: причини, тенденції та шляхи подолання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. №4-5. С.69-73.
35. Шабельник Т.В., Марена Т.В., Шабельник М.М. Моделювання виникнення світових фінансових криз у системі забезпечення фінансової безпеки країн. *Бізнесінформ*. Харків.: ХНЕУ. 2020. №3. С.75-82

36. Воронова О.В., Марущак С.М., Пугачов М.І. Глобальні фінансово-економічні кризи та їх вплив на економіку держав. *Економіка та суспільство*. Випуск # 51 / 2023.
37. Trading Economics, Inflation Rate, <https://tradingeconomics.com/country-list/inflation-rate?continent=world>, accessed 14 November 2022; Amaro, Silvia, “Euro zone inflation hits record high of 10.7% as growth slows sharply”, CNBC, 31 October 2022.
38. IMF, World Economic Outlook Report October 2022: Countering the cost-of-living crisis, October 2022, 2022, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>.
39. Bank of International Settlements, Central bank policy rates, <https://www.bis.org/statistics/cbpol.htm?m=2679>, accessed 27 October 2022.
40. Echavarria, Paulina Restrepo and Praew Grittayaphong, “Dollar-denominated public debt in Asia and Latin America”, Federal Reserve Bank of St Louis, 3 August 2021, <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2021/august/dollar-exposure-public-debt-asia-latin-america>.
41. Chabert, Guillaume, Martin Cerisola and Dalia Hakura, “Restructuring debt of poorer nations requires more efficient coordination”, IMF Blogs, 7 April 2022.
42. Wheatley, Jonathan, “Outflows from emerging market bond funds reach \$70 billion in 2022”, Financial Times, 2 October 2022.
43. Policymakers must strike the right balance in the face of high debt and rising inflation. Vitor Gaspar, Paulo Medas, Roberto Perrelli. December 15, 2021 URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/12/15/blog-global-debt-reaches-a-record-226-trillion>
44. Pienkowski A., and K. Rogoff. 2019. Sovereign Debt: A Guide for Economists and Practitioners. New York: Oxford University Press.
45. Blanchard, O. 2019. “Public Debt and Low Interest Rates.” American Economic Review 109 (4): 1197–1229.

46. Dawood, M., N. Horsewood, and F. Strobel. 2017. "Predicting Sovereign Debt Crises: An Early Warning System Approach." *Journal of Financial Stability*, 28: 16-28.
47. Moreno Badia, M., P. Medas, P. Gupta, and Y. Xiang. 2020. "Debt is not Free." IMF Working paper 20/1, International Monetary Fund, Washington, DC
48. Rogoff, K. 2019. "Government Debt is Not A Free Lunch." Project Syndicate, December 6. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/government-debt-lowinterest-rates-no-freelunch-by-kenneth-rogooff-2019-11>
49. Romer, C. D., and D. H. Romer. 2017. "New Evidence on the Aftermath of Financial Crises in Advanced Countries." *American Economic Review* 107 (10): 3072-3118.
50. Developing Countries Paid Record \$443.5 Billion on Public Debt in 2022 URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/13/developing-countries-paid-record-443-5-billion-on-public-debt-in-2022>
51. 2020 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/d461ae45-4c9d-51a1-90b7-525cd635a0be/content>
52. Dangerous Global Debt Burden Requires Decisive Cooperation.2022 URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/04/11/blog041122-dangerous-global-debt-burden-requires-decisive-cooperation>
53. UNCTAD urges reforms on global debt architecture amid rising distress. 07 February 2024 URL: <https://unctad.org/news/unctad-urges-reforms-global-debt-architecture-amid-rising-distress>
54. The Sovereign Debt Crisis in Sri Lanka report: Causes, Policy Response and Prospects. 2022 URL: <https://www.undp.org/publications/sovereign-debt-crisis-sri-lanka-causes-policy-response-and-prospects>
55. Escalating debt challenges are inhibiting achievement of the SDGs. 2023. URL: <https://sdgpulse.unctad.org/debt-sustainability/>

56. World Bank (2023a). International debt statistics. Available at <https://databank.worldbank.org/data/source/international-debt-statistics>
57. IMF (2023). International Monetary Fund. Available at <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April>
58. World Bank (2023b). Debt Service Suspension Initiative. Available at <https://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/covid-19-debt-service-suspension-initiative>
59. EIU (2023). Economist Intelligence Unit. Available at <https://viewpoint.eiu.com/data/>
60. United Nations (2023). United Nations Secretary-General's SDG Stimulus to Deliver Agenda 2030
61. UNCTAD (2021). The Bridgetown Covenant: From inequality and vulnerability to prosperity for all. TD/541/Add.2. Virtual Barbados. 3-7 October. Available at https://unctad.org/system/files/official-document/td-l-435_en.pdf
62. United Nations (2022). Resolution adopted by the General Assembly on 14 December 2022. External debt sustainability and development. A/RES/77/153.

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2011). "This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly."

Reinhart and Rogoff provide a historical analysis of financial crises, highlighting the recurrent nature of debt problems across centuries. Their comprehensive study reveals patterns in the buildup and resolution of external debt crises. They argue that while each crisis has unique aspects, common factors such as excessive borrowing and lending cycles often lead to severe economic downturns. The book underscores the importance of prudent fiscal management and early intervention to prevent and mitigate crises.

2. Eichengreen, B., & Portes, R. (1987). "The Anatomy of Financial Crises."

This paper delves into the mechanisms behind financial crises, with a focus on external debt crises. Eichengreen and Portes discuss the roles of international capital flows and sudden stops in capital mobility, which often precipitate crises. They advocate for stronger international financial regulations and improved surveillance systems to monitor and manage capital flows, thereby reducing the risk of sudden financial dislocations.

3. Krugman, P. (1988). "Financing vs. Forgiving a Debt Overhang."

Krugman introduces the concept of "debt overhang," where a country's debt level is so high that it impedes economic growth. He discusses the trade-offs between financing (providing new loans) and forgiving (reducing the debt burden) as solutions. Krugman suggests that debt forgiveness can be more effective in restoring growth and stability, especially when debt levels are unsustainable.

4. Stiglitz, J. E., & Rashid, H. (2020). "Averting Catastrophe: A Contemporary Approach to External Debt Relief."

Stiglitz and Rashid propose a contemporary framework for addressing external debt crises, emphasizing the need for comprehensive and equitable debt relief. They argue that traditional approaches often fall short due to their limited scope and failure to consider the socio-economic impacts of debt. Their proposed solutions include more

inclusive debt restructuring processes, enhanced international cooperation, and mechanisms to ensure that debt relief translates into tangible development outcomes.

5. Panizza, U., Sturzenegger, F., & Zettelmeyer, J. (2009). "The Economics and Law of Sovereign Debt and Default."

This work explores the economic and legal aspects of sovereign debt and defaults. The authors discuss the complexities of negotiating debt restructurings and the roles of various stakeholders, including creditors, debtor nations, and international institutions. They highlight the need for clearer legal frameworks and more transparent processes to facilitate efficient and fair debt resolution.

6. Claessens, S., & Kose, M. A. (2013). "Financial Crises: Explanations, Types, and Implications."

Claessens and Kose categorize different types of financial crises and their implications, with a section dedicated to external debt crises. They provide an empirical analysis of the triggers and outcomes of these crises, underscoring the importance of timely and coordinated policy responses. The authors recommend a mix of policy tools, including debt restructuring, fiscal consolidation, and structural reforms to address and prevent debt crises.

7. Rogoff, K. (2020). "Debt Supercycle: Causes and Consequences of Global Imbalances."

Rogoff examines the phenomenon of the "debt supercycle," where prolonged periods of excessive borrowing lead to significant economic imbalances. He discusses the global nature of the debt problem and its interconnectedness with trade imbalances and financial market dynamics. Rogoff emphasizes the need for global policy coordination and structural adjustments to achieve sustainable debt levels and economic stability.

8. Gelpern, A., & Gulati, G. M. (2012). "The Wonder-Clause."

This article discusses innovative legal mechanisms, such as the inclusion of collective action clauses (CACs) in sovereign bond contracts, to facilitate more orderly debt restructurings. Gelpern and Gulati argue that such clauses can help prevent holdout problems and make the restructuring process more efficient and predictable. They call

for broader adoption of these mechanisms to enhance the stability of the international financial system.

9. Romer, C. D., & Romer, D. H. (2017). "New Evidence on the Aftermath of Financial Crises in Advanced Countries."

The Romers provide an analysis of the long-term economic impacts of financial crises in advanced economies, with implications for understanding external debt crises. They find that financial crises typically result in prolonged economic downturns and significant output losses. Their research highlights the importance of robust policy responses, including monetary and fiscal measures, to mitigate the adverse effects of crises and support recovery.

10. World Bank (2023). "International Debt Statistics."

The World Bank's comprehensive database on global debt provides valuable insights into current debt levels, trends, and servicing obligations. The data highlights the rising debt burdens in both developing and developed economies, underscoring the need for sustainable debt management practices. The World Bank advocates for transparent and accountable debt practices, improved debt reporting standards, and stronger international support for debt-distressed countries.

Summary article

The global external debt crisis has become one of the key challenges facing the modern world economy, significantly affecting the development of both developed and developing nations. This bachelor's thesis is dedicated to analyzing this problem and exploring potential solutions.

In Chapter 1, "Theoretical Aspects of the Global External Debt Crisis," a detailed theoretical analysis of the global external debt crisis is conducted, including its origins, major causes, and consequences. Special attention is paid to studying the impact of this crisis on various economic sectors and national economies as a whole.

Chapter 2, "Investigation of the Global External Debt Crisis," involves an analysis of the trends of global external debt, identification of countries with the highest external debt, and a discussion of possible ways to resolve this problem.

The research is based on the analysis of available data, scientific research, and the conclusions of international economic organizations. The findings of this study can be useful for developing effective strategies to manage the global external debt crisis, aimed at stabilizing the financial system and ensuring sustainable economic development.

Key words: external debt, crisis, global economy, debt restructuring, sustainable growth.

Ім'я користувача: Міжнародного обліку та аудит Гавриловський Олек...	ID перевірки: 1016242858
Дата перевірки: 10.05.2024 22:15:54 EEST	Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 11.05.2024 09:15:17 EEST	ID користувача: 100005725

Назва документа: Самардак Ольга

Кількість сторінок: 59 Кількість слів: 12818 Кількість символів: 95579 Розмір файлу: 399.55 KB ID файлу: 1016026305

15.8% Схожість

Найбільша схожість: 2.5% з Інтернет-джерелом (<http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/downlo>).

14.9% Джерела з Інтернету	343	.....	Сторінка 61
7.43% Джерела з Бібліотеки	304	.....	Сторінка 64

0% Цитат

- Вилучення цитат вимкнене
- Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел